

Sara Huttunen

Tulevaisuuden Taipalsaari
Lapset Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatuk-
sen kehittäjinä

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Hyvinvoinnin edistämisen koulutus (ylempi AMK)

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (YAMK) hyvinvoinnin edistäminen
Tekijä/Tekijät	Sara Huttunen
Työn nimi	Tulevaisuuden Taipalsaari -Lapset Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatuksen kehittäjinä
Toimeksiantaja	Taipalsaaren kunta
Vuosi	2024
Sivut	84 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja(t)	Miia Heikkinen ja Päivi Petrelius

TIIVISTELMÄ

Yrittäjyyskasvatus on merkittävä tekijä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Sen avulla edistetään lasten ja nuorten taitoja ja asenteita, joita he tulevat tarvitsemaan tulevaisuudessa. Näitä ovat esimerkiksi omien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen, ideoiden muuttaminen toiminnaksi, rohkea kokeileminen, sisukkuus, pettymyksiin sietäminen ja oma-aloitteisuus. Tämän kehittämistyön tavoitteena oli luoda Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatukseen lapsilähtöinen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana.

Kehittämistyön tarkoituksena oli käynnistää asiakaslähtöinen toiminnan kehittäminen palvelumuotoilun avulla ja nähdä lapset aktiivisina toimijoina kehittämistyössä. Kehittämistyön lähestymistapana toimi lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Aineistoa kerättiin hyödyntämällä henkilöstön olemassa olevaa tietoutta, joka toteutettiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla.

Määrittelyvaiheessa selvitettiin henkilöstön ajatuksia ja tietoutta yrittäjyyskasvatuksesta. Henkilöstön tietouskartoituksen jälkeen ja esille nousseiden ajatusten pohjalta rakennettiin kehittämissyöryhmä 3–5-vuotiaista lapsista. Tässä vaiheessa lapset nousivat kunnan yrittäjyyskasvatuksen kehittäjiksi. Kehittämistyö toteutettiin kehittämispajoina, jotka toteutettiin loka-marraskuun 2023 aikana. Pajoja oli yhteensä viisi. Pajojen perusrakenne ja kysymykset siitä, mitä lapsille haluttiin opettaa, muodostuivat henkilöstön kyselyjen ja kerätyn aineiston pohjalta. Pajoissa tavoitteena oli, että lasten ideoille ja näkemyksille annetaan mahdollisimman paljon tilaa.

Lasten kehittämispajoissa konkreettisena lopputuotoksena syntyi tulevaisuuden kuva Taipalsaaresta. Lopputuotoksen myötä aikuiset haastettiin miettimään, miten yrittäjyyskasvatusta halutaan Taipalsaaren kunnassa toteuttaa. Toteutettujen pajojen ja henkilöstöltä kerätyn tiedon pohjalta rakennettiin Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatukseen lapsia osallistava yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli.

Avainsanat: yrittäjyyskasvatus, palvelumuotoilu, yhteiskehittäminen, osallisuus

Degree title	Master of Social services
Author (authors)	Sara Huttunen
Thesis title	Future of Taipalsaari - Children as developers of entrepreneurship education in Taipalsaari municipality
Commissioned by	Municipality of Taipalsaari
Time	2024
Pages	84 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Miia Heikkinen and Päivi Petrelius

ABSTRACT

Entrepreneurship education is an important factor for individuals and society. It promotes the skills and attitudes that children and young people will need in the future. These include identifying and building on their strengths, turning ideas into action, bold experimentation, perseverance, tolerance of disappointment and initiative. The aim of this development work was to create a child-centred approach to entrepreneurship education in Taipalsaari municipality's early childhood education, where the child is seen as an active participant.

The purpose of the development work was to start customer-oriented development of activities using service design and to see children as active actors in the development work. The development approach was child-centred service design. The data was collected by using existing knowledge of the staff through semi-structured thematic interviews.

In the definition phase, the staff's ideas and knowledge about entrepreneurship education were explored. Following staff surveys and ideas that emerged, a development group of children aged 3–5 years was built. At this stage, the children emerged as developers of entrepreneurship education in the municipality. The development work took the form of development workshops, which took place in October and November. There were five workshops in total. The basic structure of the workshops and the questions about what the children wanted to learn were formed on the basis of staff interviews and the information collected. The aim of the workshops was to give as much space as possible to the children's ideas and views.

The concrete output of the children's development workshops was a picture of the future of Taipalsaari. The children's output challenged the adults to think about how they would like to implement entrepreneurship education in Taipalsaari municipality. Based on the information gathered from the workshops and the staff, a model for entrepreneurship education involving children was built for the early childhood education of Taipalsaari municipality.

Keywords: entrepreneurship education, service design, collaborative design, participation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	8
3	YRITTÄJYYSKASVATUS OSANA TAIPALSAAREN KUNNAN VARHAISKASVATUSTA	10
4	KEHITTÄMISTYÖSSÄ SOVELLETTU KÄSITTEISTÖ JA TIETOPERUSTA.....	12
4.1	Yrittäjyyskasvatus	12
4.2	Yhteiskehittäminen	17
4.3	Osallisuus yhteiskehittämisessä	19
4.4	Lapset toiminnan kehittäjinä	20
4.5	Vahvuusperustainen ajattelu	22
5	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	24
5.1	Aineiston hankintamenetelmät.....	26
5.2	Aineiston analysointi	30
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	32
6.1	Opinnäytetyön eteneminen	32
6.2	Löydä.....	34
6.3	Määrittele.....	35
6.4	Kehitä	37
6.5	Lasten työpajatyöskentely	38
6.5.1	Työpaja 1/ Vahvuuksien tunnistaminen	40
6.5.2	Työpaja 2/ Tulevaisuuskasvatus.....	41
6.5.3	Työpaja 3/ Kestävän tulevaisuuden hahmottaminen	43
6.5.4	Työpaja 4/ Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus	45
6.5.5	Työpaja 5/ ”Tulevaisuuden Taipalsaari”	48
6.6	Työpajojen yhteenveto.....	50
7	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	52
7.1	Prosessin vaiheet	52

7.2	Tuota ja testaa / Yrittäjyyskasvatuksen mallinnus.....	61
7.3	Vastaaminen tutkimuskysymyksiin	65
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	66
8.1	Johtopäätökset lasten kehittämispajoista, osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista	67
8.2	Johtopäätökset työn merkityksellisyydestä	69
8.3	Johtopäätökset henkilöstön osallistamisesta kehittämissprosessiin	70
9	POHDINTA	72
9.1	Toteutustavan arviointi.....	73
9.2	Tutkimusmenetelmien arviointi	75
9.3	Eettisyys ja luotettavuus	76
9.4	Jatkokehittäminen.....	78
	LÄHTEET.....	79
	KUVALUETTELO	85

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Suostumuslomake huoltajille

1 JOHDANTO

Lapsissa näkyy miten hyvin yhteiskunta voi. Hyvinvointi lisää hyvinvointia. Elämän tuomiin haasteisiin ja muutoksiin tarvitaan elämäntaitoja ja hyvinvointitaitoja. Nämä edellä mainitut taidot ovat tärkeitä, sillä niiden avulla selviämme elämän mukana tuomista kolhuista. Tulevaisuuden maailman luovat lapset, joten juuri näiden taitojen opettaminen varhain lapsuudessa on erityisen tärkeää henkilön hyvinvoinnin- ja yhteiskunnan näkökulmasta. (Avola & Pentikäinen 2019, 17–18.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatusta yhdessä lasten kanssa ja luoda pysyvä toimintamalli, jonka mukaan lapset nähdään aktiivisina toimijoina yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa ja sen kehittämisessä. Tavoitteena on sisällyttää yrittäjyyskasvatus osaksi varhaiskasvatuksen arkea Taipalsaarella ja rakentaa tulevaisuuden kuva Taipalsaaresta.

Yrittelijäisyydellä nähdään olevan vaikutuksia työhön ja ihmisten tekemiseen, sillä vahvuutensa tuntevat, itsenäiset toimijat vastaavat tulevaisuudestamme. Siksi se vaikuttaa laaja-alaisesti yhteiskuntaamme. Yrittelijäisyyden ja yrittelijämäisen asenteen juurtuminen nykyajan lapsiin ja nuoriin on tärkeää. Tulevan sukupolven hyvinvointi, omaperäisyys ja halu kehittää yhteiskuntaamme vaikuttavat maamme tulevaisuuteen. Edellä mainittuja asioita on tärkeä lähteä rakentamaan varhain lapsuudessa. Lapsilla on halu oppia ja into itsensä toteuttamiseen. Siksi onkin tärkeää käynnistää yrittäjyyskasvatus jo varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Kasvatuksen ja koulutuksen perimmäinen tarkoitus on edistää positiivista kehitystä maailmassa tarjoamalla lapsille ja nuorille taitoja, jotka ovat hyödyllisiä heille itselleen, yhteisölle ja koko yhteiskunnalle. On olennaista, että opetetavat tiedot ja taidot eivät jää pelkästään teorian tasolle, vaan opetettu tieto kytkeytyy konkreettisesti käytännön tilanteisiin. Lapsen on omaksuttava rohkeutta ja sinnikkyyttä käyttäkseen oppimaansa yhteiseksi hyväksi. Jos itsesääätelytaito puuttuu ja vastoinkäymiset heikentävät halua yrittää, on meidän aikuisten

tärkeää tukea lasta kehittämään kykyään selviytyä haasteista ja käyttää oppimaansa myönteisellä tavalla. Tavoitteena on, että koulutus valmistaa lapset ja nuoret elämän tuomiin vaatimuksiin ja sitä kautta pystytään edistämään hyvinvointia myös laajemmin yhteiskunnassa. (Uusitalo-Malmivaara ym. 2016, 9.)

Kun yrittäjyyskasvatusta tarkastellaan yksilön ja yhteiskunnan kannalta, nousee esille moni tärkeä taito ja asenne, joiden kehittymistä pystytään tukemaan yrittäjyyskasvatuksen avulla. Keskeistä on, että yrittäjyyttä edistämällä pystytään rakentamaan uusia työpaikkoja ja kehittämään näkökulmia ja uudistuksia tulevaisuuden työelämään, jotka parhaassa tapauksessa parantavat myös ihmisten hyvinvointia.

Kehittämistyön tilaajana toimii Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatusyksikkö Satulaivan päiväkoti. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä työn tilaajan, henkilöstön ja varhaiskasvatuksen asiakkaiden eli lasten kanssa. Kehittämistyö toteutettiin päiväkoti Satulaivassa, eli yksikössä, jossa myös minä työskenteleen varhaiskasvatuksen opettajana. Tässä opinnäytetyössä pyrin kehittämään myös omaa työtäni. Olen aktiivisesti läsnä arjessa toteuttamassa työtä, ja samalla rakentamassa tapaa toteuttaa yrittäjyyskasvatusta meidän yksiköömme. Käytännön työssä olen saanut kerättyä arvokasta tietoa, mutta opinnäytetyön myötä saan mahdollisuuden syventyä aiheeseen vielä tarkemmin. Pystyn havaitsemaan kehittämistarpeet entistä syvällisemmin ja mahdollistamaan uusien näkökulmien löytymisen.

Aikaisemmissa yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksissa on tarkasteltu yrittäjyyskasvatusta peruskouluissa ja toisella asteella. Myös korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen toteutumista on tarkastelu. Tutkimuksien tulokset on kohdennettu pedagogiseen näkökulmaan ja oppijan näkökulmaan eli lapsiin ja nuoriin. Varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yrittäjyyskasvatusta on tarkasteltu hyvin vähän. Kuntakohtaista tietoa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa löytyy, mutta tutkimustietoa kyseisestä aiheesta ei ollut saatavilla. (Peltonen ym. 2021, 5–9.)

Opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisesta Taipalsaarella, erityisesti keskittyen Satulaivan

päiväkotiin. Kehittämistyön perustana toimii vahva ajatus lasten osallisuudesta, mikä korostuu, kun lapset ovat aktiivisessa roolissa koko tutkimusprosessin ajan. Kerätyn tiedon pohjalta rakennetaan toimintamalli, joka on suunniteltu integroitavaksi Satulaivan päiväkodin vuosisuunnitelmaan ja jokaisen lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmiin. Toimintamalli perustuu tutkimustuloksiin ja mallin keskiössä on lasten osallisuus.

Toimintamallin ja ehdotusten laatimisen jälkeen seuraa käytännön vaihe, jossa kehittämistoimenpiteet otetaan käyttöön päiväkodin arjessa. Seuranta ja arviointi ovat olennainen osa käyttöönottoa. Siinä kohtaa tarvittavat muutokset tehdään ja varmistetaan toiminnan jatkuva kehittyminen.

Opinnäytetyön päätavoitteena on luoda kestävä ja lapsikeskeinen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, joka on sovellettavissa paikallisiin olosuhteisiin. Toimintamalli pyrkii tukemaan lasten oivaltavaa ja osallistavaa oppimista sekä valmistamaan heitä tulevaisuuden haasteisiin yrittäjämäisellä asenteella.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Kehittämistyön tavoitteena on kehittää Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatusta yhdessä lasten kanssa ja luoda pysyvä toimintamalli, jonka mukaan lapset nähdään aktiivisina toimijoina yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa ja sen kehittämisessä. Työn tavoitteena on sisällyttää yrittäjyyskasvatus osaksi varhaiskasvatuksen arkea Taipalsaarella ja rakentaa tulevaisuuden kuva Taipalsaaresta.

Kehittämistyön tehtävänä on:

1. Rakentaa Taipalsaaren kunnalle yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, jossa lasten osallisuus toteutuisi mahdollisimman hyvin.
2. Selvittää, miten kehittämispajojen avulla voidaan luoda uusia tapoja oppia ja opettaa.
3. Edistää lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Työn keskeisimmät tavoitteet ovat vahvistaa ja kehittää lasten osallisuutta toiminnan kehittämisessä ja rakentaa lasten näköinen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli Taipalsaaren kunnalle. Kehittämistyö tarkastelee lasten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia lapsinäkökulmaisen tutkimuksen lähtökohdista.

Lapsinäkökulmainen tutkimus on tärkeä, sillä se antaa mahdollisuuden ymmärtää lasten maailmaa paremmin ja kuulla heidän äänensä. Tutkimus voi auttaa kehittämään parempia toimintamalleja ja ratkaisuja, jotka tukevat lasten tarpeita ja osallisuutta. Kun ammattilaisen tieto ja osaaminen yhdistetään lasten kokemuksiin ja näkökulmiin, on tutkimus kokonaisvaltaista ja vastavuoroista. (Karlsson 2012, 22–25.)

Tämän kehittämistyön tutkimuskysymykset ovat: Miten työpajatyöskentely tukee lapsen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia? Millainen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli palvelee Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatusta? Mitä kehitetyn yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä?

Kehittämistyö keskittyy palvelumuotoiluun, joka on käytännönläheistä kehittämistoimintaa, missä yhdistyvät tutkimus, projektitoiminta ja käyttäjien aktiivinen osallistaminen. Palvelumuotoilussa painotetaan yhteissuunnittelua, jossa sekä suunnittelijat, että palvelun käyttäjät ovat aktiivisesti mukana luomassa erilaisia ratkaisuja. Tärkeintä on tuottaa hyödyllinen ja käyttäjäystävällinen lopputulos, olipa kyse sitten palvelun tai toiminnan kehittämisestä. Palvelumuotoilu nojaa vahvasti muotoiluajatteluun, joka korostaa kokonaisvaltaista näkökulmaa ja luovaa ongelmanratkaisua. (Vilkkä 2021, 36–38.)

Kehittämistyön keskiössä on yhteiskehittäminen lasten kanssa, missä korostuu lapsilähtöinen tekeminen. Yhteiskehittäminen tarkoittaa yhteistyötä, jossa osapuolet luovat yhdessä jotain uutta. Yhteistyö edellyttää vuorovaikutusta osapuolten välillä. Yhteiskehittäminen on yhteistyötä esimerkiksi asiakkaan ja työntekijän kesken ja se perustuu yhteiseen tekemiseen. Yksin tekeminen ilman vuorovaikutusta ei ole yhteiskehittämistä. (Kesämaa 2021, 6.)

Toiminnan rakentumista ohjaavat vahvasti lasten tarpeet. Työskentely lasten kanssa toteutetaan työpajatyöskentelyn tavoin. Lasten työpajoissa edetään

paja kerrallaan oppien uutta toinen toisiltamme. Työpajojen lopputuotoksena rakentuu tulevaisuuden kuva Taipalsaaresta. Lasten tekemästä lopputuotoksesta on lupa tulla mitä vain.

Työpajojen tarkoituksena on löytää uudenlaisia näkökulmia yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen ja sitä kautta kehittää toimintatapoja, jotka mahdollistavat lasten osallisuuden toteutumisen. Työpajojen runko tukeutuu yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtiin. Aikuisen rooli työpajoissa on rohkaista ja kannustaa lapsia uteliaisuuteen ja luovaan ongelmanratkaisuun. Tärkeää on, että lapsi saa tilaa omien ajatusten ja mielipiteiden esille tuomiseen.

Työpajoissa tärkeää on havainnoida lasten sitoutuneisuutta tekemiseen, sillä sitoutuneisuus on yksi tärkeä laadun mittari, jota voidaan soveltaa monissa erilaisissa tilanteissa. Sitoutuneisuuden astetta voidaan arvioida eri-ikäisillä henkilöillä erilaisissa ohjatuissa toimintaympäristöissä. Sitoutuneisuus toimintaan voidaan määritellä inhimillisen toiminnan ominaisuudeksi, joka näkyy keskittymiskyynä ja sinnikkyutenä. Sitoutuneisuuden tunnusmerkkejä ovat motivaatio, innostuneisuus ja osallisuuden tunne. (Kalliala 2008, 63–65.)

Kalliala (2008, 64) toteaa, että optimaalinen vaatimustaso houkuttelee sekä lapsia että aikuisia uppoutumaan tekemiseen. Liian helppo tehtävä ei vaadi tarpeeksi keskittymistä ja sitoutumista, kun taas liian vaikea tehtävä voi olla ylivoimainen ja lannistava. Optimaalinen vaatimustaso asettaa sopivan haasteen, joka kannustaa tekemään parhaansa ja kehittymään samalla.

3 YRITTÄJYYSKASVATUS OSANA TAIPALSAAREN KUNNAN VARHAISKASVATUSTA

Taipalsaaren opetussuunnitelmassa ja varhaiskasvatussuunnitelmassa ei suoraan käsitellä yrittäjyyskasvatusta tai sen konkreettista toteuttamista. Kun tarkastellaan Taipalsaaren opetussuunnitelmaa ja eri luokka-asteiden oppiaineiden sisältötavoitteita, voidaan niistä kuitenkin löytää useita tavoitteita, jotka ovat yhteydessä yrittäjyyskasvatuksen periaatteisiin. Varhaiskasvatuksessa laaja-alaisen osaamisen taidot linkittyvän taas vahvasti yrittäjyyskasvatukseen.

Yrittäjyyskasvatukseen linkittyviä ajatuksia voidaan löytää esimerkiksi yhteiskuntaopin sisällöstä. Yhteiskuntaopissa oppilas pääsee pohtimaan omaa rooliaan yhteisön jäsenenä ja rakentamaan ymmärrystä siitä, miten omalla vastuullisella toiminnalla voi vaikuttaa moniin yhteisiin asioihin. Nämä sisällöt liittyvät hyvin yhteen yrittäjyyskasvatuksen kanssa, jossa korostuvat vastuullisuus, oma-aloitteisuus ja yhteisen hyvän rakentaminen. Toinen yrittäjyyskasvatusta tukeva oppiaine on oppilaanohjaus. Siinä oppilasta kannustetaan oma-aloitteisuuteen ja oman oppimispolun rakentamiseen ja sen edistämiseen. Näiden taitojen harjoittelu tukee oppilaan valmiuksia myös tulevaisuudessa. Myös yrittäjyyskasvatuksessa vahvistetaan taitoja, joiden avulla lapsi ja nuori oppii soveltamaan oppimaansa tietoa käytäntöön. (Taipalsaaren kunta 2023.)

Satulaivan päiväkodissa korostetaan vuorovaikutteista oppimista, jossa lapset ja aikuiset oppivat toinen toisiltaan yhteisen tekemisen kautta. Oppimisen nähdään tapahtuvan jatkuvasti arjen eri tilanteissa, ja siksi Satulaivan päiväkodissa kaikki päivittäiset tilanteet ovat pedagogisia. Lapsen oppiminen tapahtuu siten, että hän itse rakentaa aktiivisesti tietoa ja ymmärrystä koetusta. Tämän vuoksi lapsen osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden vahvistaminen ovat keskeisiä seikkoja oppimisen syntymiselle. Satulaivassa lapsen oppimat ja oivaltamamat asiat nähdään hänen oman toimintansa tuloksena, jossa hän yhdistelee kokemuksiaan uuteen tietoon. (Päiväkoti Satulaiva 2023.)

Vaikka yrittäjyyskasvatusta ei suoraan ole mainittu Taipalsaaren opetussuunnitelmassa tai varhaiskasvatussuunnitelmassa, voidaan Taipalsaaren kunnan kasvatusta ja opetustoiminnassa havaita piirteitä yrittäjyyskasvatuksesta. On kuitenkin hyvä herättää henkilöstö pohtimaan tarkemmin, mitkä oppiaineet ja erityisesti millainen varhaiskasvatuksen toiminta tukee yrittäjyyskasvatusta ja sen periaatetta. Tästä syystä on perusteltua kehittää varhaiskasvatukseen malli, joka konkreettisesti tukee ja vahvistaa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamista ja sen integroimista päivittäiseen toimintaan. Tavoitteellisen ja suunnitelmallisen toiminnan kautta pystytään luomaan syvempi ja vahvempi ymmärrys siitä, miksi ja miten asioita tehdään, miksi ne ovat merkittäviä ja millaisia vaikutuksia niillä voi olla lapsen tulevaisuudelle.

4 KEHITTÄMISTYÖSSÄ SOVELLETTU KÄSITTEISTÖ JA TIETOPE- RUSTA

Kehittämistyön suunnittelu ja toteutus perustuvat kerättyyn tietoperustaan, jota esittelen tässä luvussa. Tietoperusta koostuu keskeisistä käsitteistä, joita ovat yrittäjyyskasvatus, yhteiskehittäminen, osallisuus yhteiskehittämisessä, lapset toiminnan kehittäjinä ja vahvuusperustainen ajattelu.

4.1 Yrittäjyyskasvatus

Yrittäjyyskasvatus on integroitunut opetussuunnitelmatyöhön ja koulujärjestelmään (European komission 2002, Kyrön 2004, 53 mukaan). Kyrön (2004, 57–58) mukaan yksilötasolla yrittäjää kuvataan itsenäisenä ja ainutlaatuisena toimijana, joka osaa yhdistää ja resursoida erilaisia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja uudella tavalla, soveltaa keräämäänsä tietoa ja ottaa vastuun omasta elämästä ja sen ylläpitämisestä. Tällaista toimintatapaa kutsutaan myös prosesiksi, jossa henkilö rakentaa jotain tarpeellista itselleen, lähipiirilleen, omalle työyhteisölleen tai yhteiskunnalle. Tärkeintä on, että henkilö tunnistaa omat mahdollisuutensa ja pystyy hyödyntämään niitä omassa elämässään. Yrittäjyyskasvatuksessa keskiössä ovat toiminnallisuus ja uudistava oppiminen.

Lackéus (2015, 35) tuo raportissaan esille, miten yrittäjyyskasvatus tarjoaa koulujen opetukseen monia mahdollisuuksia, kuten avaimet oppimisen syventämiseen. Yrittäjyyskasvatuksen avulla voidaan myös herättää opiskelijoissa sitoutuneisuutta, iloa, motivaatiota, itseluottamusta ja tunnetta siitä, että opiskeltavalla asialla on merkitystä. Lisäksi Lackéus (2015,35) korosti sitä, miten yrittäjyyskasvatuksella on osittain todistettuja vaikutuksia yhteiskunnan uudistamiseen - yksilö-, organisaatio- ja laajemmin yhteiskunnan tasolla. Sekä opettajat että tutkijat ovat kuitenkin tunnistaneet monia haasteita, kuten aika- ja resurssivajeet kouluissa, toiminnan toteuttamisen arviointivaikeudet sekä opettajien että tutkijoiden keskuudessa. Epäselvyydet yrittäjyyskasvatuksen tavoitteissa johtuvat osittain etenemismallin puutteista ja opettajille annetuista epätarkoista ohjeista.

Sirelkhatim ja Gangi (2015, 8–9) tuovat myös esiin omassa katsauksessaan, että yrittäjyyskasvatuksen opetussuunnitelmien tutkimusprosessia vaikeutti epäselvyys yrittäjyyden määritelmästä ja siitä, mitä "yrittäjämäinen asenne"

tarkoittaa käytännön opetuksessa. Tämä johti tutkimuksen mukaan suureen vaihteluun kurssien välillä ja vähäiseen yhtenäisyyteen, mikä hankaloitti yhteisten toimivien käytäntöjen kokoamista.

Vuonna 2015 käynnistettiin yrittäjyyskasvatuksen innovaatioklusteri eli ICEE-projekti, joka päättyi vuonna 2018. Kyseinen projekti rahoitettiin osittain Euroopan komission Erasmus+ -ohjelman kautta. ICEE-projekti oli politiikkakoe, jonka tavoitteena oli, että jokaisella nuorella olisi käytännön yrittäjäkokemusta ennen koulujen päättymistä. Projektin raportista nousee esille opettajien nostamat ajatukset siitä, että jos yrittäjyyskasvatukselle ja sen toteuttamiselle olisi strategia ja se olisi osana opetussuunnitelmaa, opettajien olisi paljon helpompaa toteuttaa sitä omassa koulussaan. (Johansen 2018, 5, 61–62.)

Vuonna 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriö teki eri koulutusasteisiin yrittäjyyslinjauksia. Linjauksilla haluttiin vahvistaa yrittäjämäistä toimintaa, aikaansaada uutta yrittäjyyttä, lisätä myönteistä asennetta yrittäjyyttä kohtaan, kehittää yrittäjyyteen liittyviä tietoja, valmiuksia ja taitoja sekä tunnistaa omaa osaamistaan. Käytännön toteutuksessa toiminnallisuus ja kokeileminen nousivat tärkeimmiksi seikoiksi. Edellä mainittuja asioita toteutetaan tällä hetkellä erilaisen tehtävien ja kokemusten avulla, jotka liittyvät yrittäjyyteen ja työelämään. Keskeisin tavoite on vahvistaa lasten ja nuorten yrittäjämäisiä valmiuksia, joita he tulevat tarvitsemaan muuttuvassa yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2022.)

Kyky havaita ja hahmottaa mahdollisuuksia sekä tarttua niihin, luovuus, aloitekyky, tavoitteellisuus, kyky muuttaa ideat käytännön toiminnaksi, omien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen, sisukkuus, vastuunotto, rohkeus, kyky ymmärtää, tunnistaa ja hallita riskejä, päätöksentekokyky, epävarmuuden ja pettymysten sietokyky sekä kyky ymmärtää taloutta ja sen toimintaa

Kuva 1 Yrittäjämäiset valmiudet (Opetushallitus 2022.)

Kuvassa 1 on hahmotettu yrittäjämäisiä valmiuksia. Yrittäjämäiset valmiudet viittaavat henkilön omaan yrittäjämäiseen osaamiseen, taitoihin ja asenteisiin. Yrittäjämäisistä valmiuksista on laadittu listaus, joka on rakennettu koulujen opetussuunnitelmien, EU:n EntreComp-viitekehyksen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2017 tekemän yrittäjyyslinjauksien pohjalta. (Opetushallitus 2022a.)

Suomessa eri organisaatiot, kuten oppilaitokset ja yksityiset toimijat toteuttavat yrittäjyyskasvatuksen kehittämis- ja innovaatiotoimintaa. Niiden avulla jokaiselle lapselle ja nuorelle pyritään mahdollistamaan yrittäjyystaitojen- ja valmiuksien harjoittelu tulevaisuutta varten. Tarkoituksena on rakentaa perusta elinikäiselle oppimiselle, jatkuvalla ammattitaidon vahvistumiselle sekä yrittäjämäisille valmiuksille. (Opetushallitus 2022.)

Yksi keskeinen koulutuspolitiikan teema EU:ssa monia vuosia on ollut yrittäjyyskasvatuksen edistäminen ja sen kehittäminen Euroopan laajuisesti. Euroopassa toimii Eurydice-verkosto, jonka tehtävänä on luoda ymmärrystä Euroo-

pan erilaisista koulutusjärjestelmistä ja niiden toimivuudesta sekä edistää yhteistyötä ja luottamusta Euroopassa. Nuorison laaja työttömyys, talouskriisi ja tiheät talousmuutokset ovat Eurydice-verkoston toiminnan taustatekijöitä. Laaja-alaiset taidot, kuten yrittäjyys katsotaankin sen vuoksi tärkeäksi osaksi Euroopan tulevaisuutta. (Euroopan komissio 2012, 1.)

Suomen hallitusohjelmassa määritetään, että yrittäjyyttä edistetään eri koulutusasteilla, yrittäjyyttä uravaihtoehtona kehitetään houkuttelevammaksi ja koulutuspolitiikkahankkeissa huomioidaan pk-yritysten tarpeet. Huomiota kiinnitetään myös yrittäjyyskoulutukseen ja yrittäjien tukemiseen esimerkiksi, kun yritys palkkaa ensimmäisiä työntekijöitään. Oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksia parannetaan. (Opetusministeriö 2004, 9–10.)

Global Entrepreneurship Monitorin laatiman raportin mukaan Suomi on yksi yrittäjyyskasvatuksen kärkimaista. Suomessa yrittäjyyskasvatuksen eteen toteutetaan monia hyviä asioita. Kuitenkin yrittäjyyskasvatuksen toteutuminen vaihtelee laajasti paikkakunnasta ja kouluasteesta riippuen. Yrittäjyyskasvatusta ei siis toteuteta vielä kokonaisvaltaisesti lapsille ja nuorille Suomessa. Myös rahoitusta yrittäjyyskasvatukseen tarvittaisiin. Erityisesti rahoituksen suuntausta toimintakulttuurien rakentamiseen ja tukemiseen, yrittäjyyskasvatukseen strategiseen kehittämiseen, sen arviointiin ja erilaisiin työkaluihin tarvittaisiin. (YES-verkosto 2022a.)

Opetusministeriö teki aikaisempiin yrittäjyyskasvatuksen ja koulutuksen linjauksiin arvioita ja tarkastuksia. Tarkastelun näkökulmana oli koulutusjärjestelmän eri-ikäiset lapset. Kaiken tämän osana toimi hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelma. Poliitiikkaohjelma yrittäjyydestä koostuu osa-alueista, joita on viisi: (Opetusministeriö 2004, 7–9.)

”Yrittäjyyskasvatus ja neuvonta, yrityksen perustaminen, kasvu ja kansainvälistyminen, yritystoimintaan vaikuttavat verot ja maksut sekä alueiden yrittäjyys ja yrityksiä koskevat säädökset ja markkinoiden toiminta. (Opetusministeriö 2004, 7–9.)”

Arvioiden ja tarkastuksien myötä opetusministeriö laati uudet linjaukset. Uusien linjauksien lisäksi laadittiin toimenpideohjelma yrittäjyyskasvatuksesta

koulumuodoittain (Opetusministeriö 2004, 7). Tarkoituksena linjauksissa on kehittää ja ohjata eri koulutusasteita yrittäjyyden edistämiseksi ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa tavoitteellisesti. Kohderyhmä linjauksille on suuri, sillä se sisältää kasvatus-, opetus- ja koulutusalan toimijat jokaiselta koulutusasteelta, koulutuksen järjestäjät ja kehittäjät, koulutusalan päättäjät niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisesti sekä yrittäjyyttä tukevat organisaatiot ja yrittäjät. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut yrittäjyyslinjauksista taulukon, johon on eritelty neljä linjausta. Nämä ovat strateginen taso ja johtaminen, kasvatus- ja opetushenkilöstön koulutus, yrittäjyyttä tukeva koulutus ja oppimisympäristöt. Jokaisen kokonaisuuden alle linjausta on avattu konkreettisesti mitä se pitää sisällään. Taulukkoon on nostettu esille myös kysymyksiä arvioinnin ja kehittämisen tueksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Yrittäjyyskasvatuksessa vahvistetaan lasten ja nuorten taitoja, joiden avulla he oppivat tunnistamaan omat vahvuutensa, löytävät ne asiat, jotka kiinnostavat heitä, ja oppivat uskomaan omiin kykyihinsä ja osaamiseensa. Tavoitteena on, että lapset ja nuoret oppivat hyödyntämään opittuja taitoja omassa elämässään ja tulevaisuus nähdään mahdollisuuksien täyteenä. (YES-verkosto 2022a.)

Yrittäjyyskasvatuksessa puhutaan ehjän polun rakentamisesta. Ehjällä polulla viitataan siihen, että yrittäjyyskasvatusta toteutetaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksessa ja kaikilla eri koulutusasteilla. Rakentamalla ehjän polun yrittäjyyskasvatukselle pystytään parantamaan ja yhtenäistämään tapoja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiselle kasvatus- ja opetusjärjestelmässä. (YES-verkosto 2022b.) Parkkari (2020, 23) nostaa omassa tutkimuksessaan esille ajatuksen siitä, että on tärkeää miettiä ehjän polun rakentamista arjesta käsin. Hän haastaa aikuiset miettimään miten ”polku” näyttäytyy käytännössä ja mitä lapselle/nuorelle tarttuu mukaan polun eri vaiheilta.

Opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) ei suoraan mainita yrittäjyyskasvatuksesta tai sen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Työelämätaitojen ja yrittäjyyden elementit on integroitu osaksi laaja-alaisen oppimisen taitoja.

Varhaiskasvatuksen suunnitelmanperusteissa (2022, 24) laaja-alaisen osaamisen alueet on jaettu kuuteen kokonaisuuteen, jotka tukevat toinen toisiaan:

”Ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, digitaalinen osaaminen ja osallistuminen ja vaikuttaminen.”
(Varhaiskasvatuksen suunnitelmanperusteet 2022, 24.)

Oppimisen alueet pitävät sisällään varhaiskasvatuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt, jotka ohjaavat henkilöstön pedagogisen toiminnan suunnittelua. Oppimisen alueita eheytetään toimintaan, niin että ne tukevat toinen toisiaan, huomioiden lasten mielenkiinnon kohteet, taidot ja tarpeet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti oppimisen alueet on ryhmitelty viiteen kokonaisuuteen: (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42–55.)

”Kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, sekä kasvan, liikun ja kehityn.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42–55.)

Laaja-alaisen osaamisen taidot ja yrittäjyyskasvatus kulkevat linjassa keskenään. Näiden kahden käsitteen ja sisältöjen integroiminen voi parhaimmillaan rikastuttaa lasten oppimiskokemusta ja olla osana kaikenikäisten lasten kokonaisvaltaista oppimista.

4.2 Yhteiskehittäminen

THL:n (s.a) mukaan yhteiskehittäminen on asiakaslähtöinen tapa lähestyä palvelujen kehittämistä. Tällaisessa lähestymistavassa palvelujen käyttäjät ovat aktiivisesti mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa palveluja. Tämä työskentelytapa korostaa käyttäjien osallistumista ja vaikutusvaltaa päätöksenteossa sekä toiminnan parantamisessa.

Yhteiskehittämisessä on useita piirteitä, kuten yhteisöllinen, kokemuksellinen ja ongelmalähtöinen oppiminen. Yhteisöllisessä oppimisessa ryhmällä on yhteinen tavoite ja tiedon rakentaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmän jäsenet oppivat toisiltaan ja kehittävät yhdessä uusia

ideoita ja ratkaisuja. Kokemuksellinen oppiminen puolestaan perustuu kokemusten kautta tapahtuvaan oppimiseen, ja yhteiskehittämisessä tämä tarkoittaa sitä, että osapuolet oppivat tekemisen kautta ja kokeilemalla uusia asioita yhdessä. Ongelmalähtöinen oppiminen taas tarkoittaa sitä, että oppiminen tapahtuu käsiteltävänä olevien ongelmien ratkaisemisen kautta. Yhteiskehittämisessä tämä tarkoittaa sitä, että osapuolet kehittävät yhdessä ratkaisuja johonkin ongelmaan tai haasteeseen. Kaikki nämä piirteet yhdessä tekevät yhteiskehittämisestä tehokkaan ja monipuolisen tavan oppia ja kehittää uusia ideoita. (Kesämaa 2021, 6–8.)

Kun puhutaan lasten osallistumisesta ja vaikuttamisesta, voidaan esille nostaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022, 21–22) oppimiskäsitys. Oppimiskäsityksessä korostuu lasten osallisuus ja vuorovaikutuksen merkitys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsen oppimista kuvataan prosessina, jossa kaiken lähtökohta on vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutuksen nähdään olevan myös keskeinen osa yhteiskehittämistä. Vuorovaikutuksen avulla mahdollistuu ideoiden ja ajatuksien vaihto, ja sitä kautta myös yhteinen ymmärrys rakentuu.

Yhteiskehittämisen päämääränä on varmistaa, että kaikki palveluun liittyvät asiat ja eri näkökulmat otetaan mahdollisimman kattavasti huomioon tiedon keräämisen ja analysoinnin vaiheessa. Yhteiskehittäminen toteutetaan usein työpajoina. (Tuulaniemi 2016, 117–118.)

Yhteiskehittämiseen pohjautuvassa toiminnassa, olipa kyse sitten omien asiakkaiden kanssa työskentelystä, yhteiskehittämisryhmistä tai työpajoista, on ammattilaisten kyettävä irrottautumaan vakiintuneista toimintatavoista. Tämä tarkoittaa sitä, että heidän on oltava valmiita luopumaan omista rutiineistaan ammattilaisina ja mahdollisesti muotoutuneista oletuksista. Yhteiskehittämisessä pyritään eri keinoin murtamaan tätä muuria, jota asiantuntija omalla tietotaidollaan voi tahattomasti rakentaa ympärilleen. Kuitenkin tämän tiedon pohjalta pystytään muodostamaan toimintaohjeita, joiden perusteella asiantuntijat ja asiakkaat voivat toimia ja arvioida ympäröivää maailmaa tasavertaisesti. Yhteiskehittäminen asettaa kyseenalaiseksi vallan rakenteet ja korostaa tarvetta avoimelle dialogille eri asiantuntijoiden ja sidosryhmien eli asiakkaiden välillä. (Hietala ym. 2018, 8,16.)

4.3 Osallisuus yhteiskehittämisessä

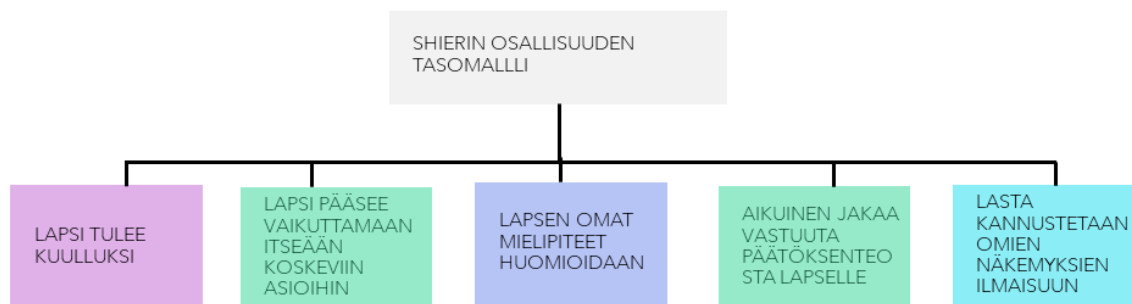
Osallisuus tarkoittaa, että yksilö tuntee kuuluvansa johonkin laajempaan kokonaisuuteen, jossa on tarjolla erilaisia mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseen ja merkityksellisten vuorovaikutussuhteiden luomiseen. Osallisuus sisältää mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Isola ym. 2017, 5.)

Puhuttaessa hyvinvoinnista ja osallisuudesta, näitä kahta käsitettä käsitellään usein joko yhdessä tai erikseen. Ne ovat kuitenkin tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat merkittäviä tekijöitä henkilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta, ja toisaalta osallisuuden edistäminen voi luoda parempia edellytyksiä hyvinvoinnin kokemiselle. Yhteenvetona voidaan todeta, että osallisuus käsitteenä liittyy olennaisesti siihen, että henkilö kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön ja, että hänen äänensä ja mielipiteensä tulevat kuulluksi. (Kattilakoski ym. 2022, 30.)

Kun puhutaan yhteiskehittämisestä ja osallisuudesta, yhteiskehittäminen ammattilaisten ja asiakkaiden välillä voi olla jopa haastavaa ja vaatii tasavertaista osallistumista ja vuoropuhelua eli dialogia. Asiakkaalta saattaa puuttua sanoja ja käsitteitä kuvaamaan kokemuksiaan, kun taas ammattilaisilla voi olla haasteita astua sivuun asiantuntijuuden kuplasta. Kun dialogia jatketaan, asiakkaan kokemukset ja tunteet saavat yleensä sanat, ja ne käsitteellistetään yhdessä. Tämä auttaa rakentamaan yhteistä ymmärrystä ja kehittämään palveluja. Yhteiskehittäminen on prosessi, joka etenee vaiheittain, alkaen tutustumisesta, ihmettelystä ja luottamuksen rakentamisesta, kunnes löydetään yhteiset käsitteet ja muotoillaan kokonaisuutta. Johtajien osallistuminen on tärkeää, sillä muutokseen ja kehittämiseen tarvitaan aina myös johtoporrasta. (Isola ym. 2017, 32.)

Lapsen osallisuus tarkoittaa, että hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi ja nähdyksi arjen eri tilanteissa. Olennaista on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja tärkeäksi yhteisössään. Lisäksi on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa. Aikuisten rooli on keskeinen osallisuuden edistämässä. (Eskel & Marttila 2013, 78–81.)

Lasten osallisuuden toteutumista voidaan arvioida Leinosen (2014, 23) mukaan Shierin tasomallin avulla. Tasomallin avulla aikuinen rakentaa käsitystä omista ajatuksistaan ja toimintatavoistaan.

Kuva 2 Mukailleen Shierin osallisuuden tasomallia (Leinonen 2013, 23.)

Kun puhutaan lapsen osallisuudesta ja sen mahdollistamisesta, on yllä esitettyä tasoa hyvä käyttää itselleen muistutuslistana lapsen osallisuuden toteutumista arvioitaessa (ks. kuva 2.) Ahonen (2017, 70) toteaa, että kun kolme ensimmäistä kohtaa toteutuu varhaiskasvatuksessa, on lapsen osallisuuden toteutuminen mahdollistettu.

On tärkeää muistaa, että lasten ja nuorten osallisuus on heidän perusoikeutensa. Osallisuus ja kohtaaminen liittyvät kiinteästi toisiinsa. Esimerkiksi haastattelutilanteessa tapahtuva kohtaaminen ilmentää osallisuutta, kun lapsi tuntee tulleensa kuulluksi ja nähdyksi, sekä hänen ajatuksiaan arvostetaan. Osallisuus konkretisoituu vuorovaikutuksessa, joka tapahtuu kohtaamisen yhteydessä. (Kallinen ym. 2022, 25–27.)

4.4 Lapset toiminnan kehittäjinä

Lapselle rakentuu yhteenkuuluvuuden tunne esimerkiksi siitä, kun hän pääsee osallistumaan ja vaikuttamaan oman yhteisön tapahtumiin ja toimintaan. Kun lapset saavat kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisestä tekemisestä, kiinnittyvät he myös osaksi ryhmää. Tämän myötä lapsi rakentaa omaa identiteettiään. (Ruokonen 2020, 9.)

Lapset omaavat kyvyn, jolla he luovat uutta. He ovat kekseliäitä toimijoita, joiden ideat rikastuttavat leikkejä, lauluja, tansseja ja muita heidän saamia ideoitaan. On erityisen tärkeää ottaa lapset osallisiksi toiminnan suunnitteluun ja sen kehittämiseen sekä antaa heille vapaat kädet toteuttaa ja ilmaista itseään. Esimerkiksi taidekasvatus voi toimia välineenä lapsen aktiivisen osallistumisen ja itseilmaisun varmistamiselle. (Ruokonen 2020, 9.)

Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa toiminnan tavoitteena on saada selville lasten kokemuksia ja näkökulmia erilaisiin asioihin. Tämä tapahtuu kuuntelemalla ja nostamalla esiin lasten sanallisia ja sanattomia viestejä sekä analysoimalla niitä. Keskeinen tavoite on korostaa lasten osallisuutta ja saada heidän äänensä kuuluviin. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa on myös tärkeää yhteisölähtöisyys, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa huomioidaan laajempi yhteisö, johon lapset kuuluvat. Yhteisölähtöisyyden avulla voidaan ymmärtää lasten kokemuksia ja näkökulmia paremmin ja tulkita niitä oikein. (Karlsson 2012, 22–25.)

Kun lapset toimivat tutkijoina tai ovat aktiivisesti mukana tutkimusprosessissa, heidät tulee nähdä kyvykkäinä toimijoina ja päätöksentekijöinä. He ovat ne, jotka tuottavat arvokkaan tiedon. Kun tutkimuksen keskiössä ovat lapset, on tutkimusprosessi mahdollista toteuttaa monin eri tavoin. Esimerkiksi tutkimusta voidaan lähestyä lapsista ja lapsuudesta, tai koko prosessi voidaan suunnitella yhdessä lasten kanssa. Tutkimusprosessin toteuttajan on tärkeää pohtia, millaisia hyötyjä tutkimus tarjoaa lapsille ja miten se edistää heidän hyvinvointiaan. (Kallinen ym. 2022, 21–22.)

Vaikka lapsilla on oikeus osallistua toiminnan kehittämiseen, on tärkeää muistaa, että osallistumisessa ei saa olla pakkoa. Tutkijan on tärkeää luottaa lapsen kykyyn ilmaista itseään ja kertoa mielipiteensä omalla tavallaan. Tulee muistaa, että lapsilla on monia eri tapoja kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan, ja heidän mielikuvituksensa voi olla voimavara myös toiminnan suunnittelussa ja sen toteuttamisessa. Lapsille tulee antaa tilaa ilmaista itseään ja sallia suunnitelluista asioista poikkeaminen, sillä kun lapsi pääsee toteuttamaan itseään, saattaa se lisätä hänen innostustaan tekemiseen. Jos kommunikointi ei suju toivotulla tavalla, on tärkeää miettiä yhdessä lapsen kanssa sopivia

vaihtoehtoisia tapoja itsensä ilmaisuun. Tämä vaatii tutkijalta taitoa muuttaa suunnitelmaa tarpeen niin vaatiessa. (Kalliomeri ym. 2022, 15–19.)

Lapsen ollessa tutkimuksen keskiössä asiantuntijan roolissa, on olennaista pysähtyä miettimään, millaisella asenteella aikuiset suhtautuvat lapsiin asiantuntijoina. Aikuisen on ymmärrettävä, miten tärkeää on tunnistaa lapsen asiantuntijuus ja mahdollistaa sen toteutuminen. Lasten kohtaaminen ja haastattelu vaatii aikuiselta kykyä ymmärtää, kuinka merkityksellistä se on ja miten sitä kautta saadaan arvokasta tietoa lasten kokemuksista ja ajatuksista. (Kallinen ym. 2022, 19–21.)

Lasten tuottama tieto avaa aikuiselle uudenlaisen näkökulman tarkastella tutkittavaa asiaa, ja se haastaa meidät aikuiset miettimään meidän vakiintuneita ajatusmallejamme. Keskeistä on, miten aikuiset reagoivat ja suhtautuvat siihen, mitä lapset kertovat, ja miten me otamme heidän viestinsä huomioon (Kallinen ym. 2022, 21–25.)

4.5 Vahvuusperustainen ajattelu

Kun ihminen tunnistaa omat vahvuutensa ja osaa käyttää niitä, saavat innostus ja motivaatio alkunsa. Tutkimuksissa on todettu, että lapsen hyvinvointi, positiiviset tulevaisuuden odotukset, koulumenestys, sosiaaliset taidot ja sitoutuminen toimintaa saavat alkunsa vahvuuksien tunnistamisesta. Lasten ja nuorten vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen edistävät heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Vahvuusajattelun perusta kytkeytyy humanistiseen ajatteluun, joka korostaa ihmisten positiivista potentiaalia, yksilöiden ja yhteisöjen kasvua ja kukoistusta, hyvinvointia ja hyvää elämää. (Wenström 2022, 11–13.)

Jokaisen omat vahvuudet tulevat esiin monin eri tavoin esimerkiksi koulussa, työssä ja harrastuksissa. Se, miten käytämme vahvuuksiamme erilaisissa tilanteissa, heijastuu myönteisesti toimintaamme. Parhaimmillaan tämä vaikuttaa myös siihen, että olemme tehokkaampia ja positiivisempia yhteiskunnan jäseniä, mikä puolestaan edistää yhteiskunnan kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Uusiautti 2019, 36.)

Myönteisessä tunnistamisessa lapsi kohdataan siinä hetkessä nähden hänet arjen yhteisön aktiivisena toimijana. Aikuisen tulee tunnistaa lasten vahvuudet ja huomioida tietoisesti onnistumiset. Myönteisessä tunnistamisessa keskitytään yhteiseen hyvinvointiin ja jokaisen aktiivista osallistumista tuetaan. Myönteisen tunnistamisen avulla lapsi löytää oman paikkansa ryhmässä, ja sen avulla vahvistetaan lapsen kokemusta siitä, että hän on merkityksellinen. (Kalliomeri ym. 2022, 9.)

Varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevät alan ammattilaiset painottavat myönteisen tunnistamisen merkitystä, mikä tarkoittaa käytännössä lapsen tukemista, rohkaisemista ja hänen onnistumisiensa tunnistamista. Onnistumisten havaitseminen edellyttää tietämystä siitä, mikä on lapselle tärkeää ja mikä voi olla hänelle haastavaa. Olennaista on ymmärtää jokaisen lapsen vahvuudet, sekä tietää, millaista tukea kukin tarvitsee. Myönteisen tunnistamisen perspektiivistä on tärkeää, että jokainen lapsi saa varhaiskasvatuksessa tietoista huomiota asioista, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. Kun varhaiskasvatuksen ammattilainen osaa asettua lasten asemaan ja lähteä omassa toiminnassaan liikkeelle heidän kokemusmaailmastaan, on myönteisesti tunnistavassa varhaiskasvatuksessa onnistuttu. (Kallio ym. 2022, 93–96.)

Vahvuudet ovat yhteydessä hyvinvointiin, innostukseen ja työmotivaatioon. Niitä on avattu viidellä keskeisellä käsitteellä, joita ovat autenttisuus, kyvykyys ja minäpystyvyys, vahvuudet voimavarana, myönteiset tunteet sekä voimaantumisen. Vaikka tutkimusnäyttöä vahvuuksien hyödyntämisestä on olemassa, ei niiden hyödyntäminen ole vielä arkipäivää. (Wenström 22, 14–15.)

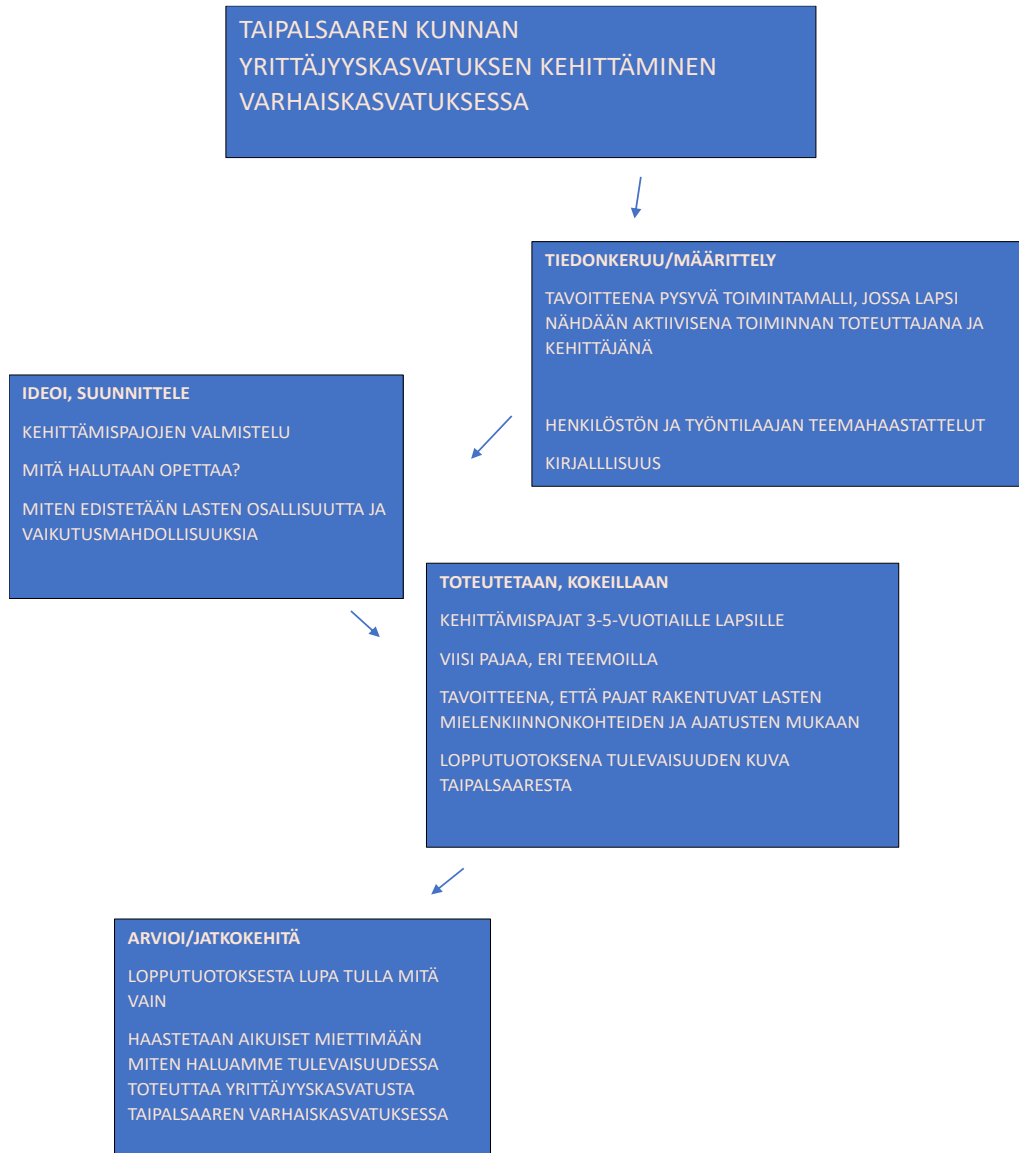
Lapsen persoonallisuuden kehitys saa alkunsa lapsuuden kokemuksista, joissa ympäröivä maailma, onnistumiset, haasteet, pysyvyys ja oma toimijuus ovat keskeisessä roolissa. Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus positiiviseen persoonallisuuden kehitykseen. Tämä prosessi tapahtuu parhaiten turvallisessa ja sensitiivisessä vuorovaikutuksessa sekä myötätuntoisessa oppimisympäristössä. Lapsen luonne muotoutuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, ja yksilön identiteetti sekä sosiaalinen pääoma vahvistuvat saadun myönteisen palautteen myötä. (Uusitalo-Malmivaara ym. 2016, 31.)

Luontevahvuuksien tunnistaminen ja niiden vahvistaminen luovat mahdollisuuden kasvattaa itseluottamusta ja saada positiivisia onnistumisen kokemuksia. Jokaisella lapsella on omassa luonteessa piileviä vahvuuksia ja voimavaroja. Aikuisen rooli on auttaa lasta löytämään ne ja ilmaista näitä positiivisia piirteitä sanallisesti, jotta jokainen lapsi tulisi tietoisiksi omista vahvuuksistaan. (Uusitalo-Malmivaara ym. 2016, 36, 69.)

5 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Kehittämistyön lähestymistapa on lapsikeskeinen palvelumuotoilu, mikä pitää sisällään yhteiskehittämistä lasten kanssa. Lapsikeskeisyys on asenne ja tapa toimia. Siinä korostuu lapsen merkityksellisyys kehittämisprosessissa. Lapsi nähdään tärkeänä toimijana, hänen oma äänensä pääsee kuuluviin sekä hänen mielipiteensä huomioidaan. (Kalliomeri ym. 2022, 8–9.)

Palvelumuotoilu on menetelmä, jonka tavoitteena on luoda parempia ja asiakasystävällisempiä palveluita, jotka vastaavat käyttäjien tarpeisiin ja odotuksiin. Prosessin aikana on tärkeää, että asiakkaat ja palvelun tuottajat osallistetaan kehitystyöhön mukaan. (Häyhtiö ym. 2017, 86.)

Kuva 3 Prosessikuvaus opinnäytetyön etenemisestä

Kuvassa 3 avataan opinnäytetyön prosessikuvausta. Palvelumuotoilun prosessin vaiheet voidaan kuvata kehittämistyössä seuraavasti. Ensimmäisenä on hahmotettava kokonaiskuva ongelmasta tai kehittämistarpeesta. Tässä vaiheessa määritellään kehittämiskohde. Kehittämiskohde on osoitettu kuvion ensimmäisessä laatikossa. Toisessa vaiheessa kerätään olemassa olevaa tietoutta henkilöstöltä ja rakennetaan ymmärrystä asiakasryhmästä. Tämä on se vaihe, missä rakennetaan pohja suunnittelulle. Kolmannessa vaiheessa kokeillaan ja kehitetään erilaisia ratkaisuja, miten pääsemme toivottuun lopputulokseen. Tässä vaiheessa tärkeintä on lähestyä kehitettävää kohdetta monesta eri näkökulmasta, jotta mahdollisimman monelle uudelle idealle annetaan tilaa. Kolmannessa vaiheessa tuodaan kehitelty palvelukokonaisuus

asiakasryhmän testattavaksi. Viimeisessä vaiheessa on tärkeää arvioida tuotettua kokonaisuutta, jotta pystytään varmistamaan se, että tuotettu kokonaisuus vastaa toivottuja odotuksia. (Palvelumuotoilu Palo s.a.)

Lapsikeskeinen palvelumuotoilu lähtee liikkeelle siitä, että lapsen omat kokemukset, toiveet ja tarpeet ovat keskiössä. Myönteinen tunnistaminen on avaintekijä prosessissa, sillä kyseinen näkökulma korostaa lapsen vahvuuksia ja hyviä ominaisuuksia. Myönteisen tunnistamisen kautta rakennetaan luottamusta palveluntarjoajan ja lapsen välille ja käsitys lapsen yksilöllisistä tarpeista selkiytyy. Tämän myötä palvelun suunnittelu menee oikeaan suuntaan ja todellisiin tarpeisiin vastataan. Myönteinen tunnistaminen vahvistaa myönteisen vuorovaikutuksen syntymistä. Lapsikeskeinen palvelumuotoilu mahdollistaa lasten tarpeita ja oppimista edistävän palvelukehityksen. (Kalliomeri ym. 2022, 8–9.)

Palvelumuotoilun kehittämisprosessille ominaista on kolme keskeistä piirrettä. Ensinnäkin prosessi korostaa vahvasti käyttäjälähtöisyyttä, mikä tarkoittaa käyttäjän tarpeiden, odotusten ja kokemusten huomioimista palvelun suunnittelussa ja sen kehittämisessä. Toisena yhteissuunnittelu on tärkeä osa prosessia, sillä se edellyttää tiivistä yhteistyötä eri sidosryhmien, kuten käyttäjien, palveluntuottajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Yhteissuunnittelussa pyritään luomaan avointa ja innovatiivista keskustelua eri näkökulmista ja ideoista, jotta palveluratkaisusta saadaan mahdollisimman toimiva ja käyttäjälähtöinen. Lopuksi prosessin kolmas piirre on palveluratkaisun toteutus, joka edellyttää käyttäjäkeskeisten suunnitelmien ja ideoiden konkretisointia käytännön tasolla. Toteutusvaiheessa huomioidaan erityisesti käyttäjien kokemukset ja palvelun helppokäyttöisyys, jotta lopputuloksena syntyy laadukas ja toimiva palvelu. (Häyhtiö ym. 2017, 91–94.)

5.1 Aineiston hankintamenetelmät

Palvelumuotoilu pitää sisällään ajattelutavan, jota kutsutaan myös nimellä muotoiluajattelu (Mäkinen 2018, 29). Kehittämistyön aikana noudatetaan viittä päävaihetta aineiston hankintamenetelmien rinnalla. Nämä kuvaavat muotoiluajattelun eri vaiheita:

1. Empaattinen rakentaminen: Tämä vaihe keskittyy asiakkaan palvelukokemuksen ymmärtämiseen. Tarkoituksena on syventää ymmärrystä asiakkaiden tarpeista ja tunteista.
2. Ongelmien tai haasteiden etsiminen: Kehitettävää aihetta tarkastellaan eri näkökulmista ja sitä kautta etsitään mahdollisia ongelmakohtia. Tavoitteena on rakentaa kattava käsitys siitä, mitä asioita kehitystyössä tulee ottaa huomioon.
3. Ratkaisun löytäminen/kehitettävän kokonaisuuden rakentaminen: Tässä vaiheessa pyritään löytämään yksi ratkaisuidea, jota lähdetään tavoittelemaan.
4. Testaaminen: Muodostetaan erilaisia konkreettisia ratkaisuideoita ja testataan niitä käytännössä. Tämä vaihe on se, jossa havaitaan mitkä asiat toimivat ja tarvittaessa suunnan muuttaminen on mahdollista.
5. Selvittäminen: Viimeisessä vaiheessa päästään erilaisista ratkaisuideoista yhteen toimivaan lopputulokseen ja esitellään lopullinen ratkaisuehdotus. Tässä vaiheessa huomioidaan saadut palautteet ja kokemukset.

Palvelumuotoilun avulla pyritään siis kehittämään palveluita asiakaslähtöisesti huomioimalla asiakkaiden tarpeet ja kokemukset. Nämä seikat kulkevat läpi koko kehitysprosessin (Mäkinen 2018, 29).

Aineistonkeruumenetelminä kehittämistyössä hyödynnetään teemahaastatteluja, osallistuvaa havainnointia, työpajatyöskentelyä, muistiinpanoja ja lähteitä. Henkilöstölle toteutetaan teemahaastattelut eli puolistrukturoitu haastattelut. Keskiössä on asiakaslähtöinen toiminnan kehittäminen ja henkilöstön mukaanottaminen, jotta päästään miettimään yhdessä, miten palveluita voidaan tuottaa ja toteuttaa entistä paremmin. Työpajoissa lasten havainnointi sekä haastattelut toteutetaan työpajatyöskentelyn lomassa. Työpajatyöskentelyn luonnetta ja sen sisältöä avataan tarkemmin kehittämistyön toteutusosiossa. Toimin itse ohjaajana näissä pajoissa, havainnoin ja ylläpidin jatkuvaa vuorovaikutusta lasten kanssa. Työpajojen aikana havainnoin tapahtumia ja kirjasin itselleni ylös huomioita jokaisen työskentelykerran jälkeen. Kokosin tekemäni havainnot muistiinpanoihin, joita kirjasin ylös koko työpajatyöskentelyn ajan. Lisäksi keräsin jokaisen työpajan päätteeksi lasten kokemuksia ja palautetta tukemaan omia havaintojani ja muistiinpanomerkintöjäni.

Teemahaastattelussa ideana on esittää kysymyksiä, joilla pyritään selvittämään, mitä haastateltava ajattelee käsiteltävästä asiasta. Tämä haastattelu-muoto muistuttaa tavallista arjen keskustelua, mutta sen tavoitteena on hankkia tietoa tutkimuksen aiheesta. Teemahaastattelu käynnistyy aina tutkijan aloitteesta. Haastattelussa käsiteltävät aiheet ja teemat ovat etukäteen määriteltä ja haastattelijalla voi olla esimerkiksi tukilista keskustelun tukena. Tärkeää on varmistaa, että ennalta määriteltä teema käydään läpi haastattelun aikana. (Eskola ym. 2018, 27–30.)

Lapsilta kerättyjen palautteiden ja yhteisten keskustelujen avulla voidaan saada runsaasti merkityksellistä tietoa, joka auttaa parantamaan lapsilähtöistä toimintaa. Voimme entistä paremmin ymmärtää lasten kiinnostuksen kohteita ja toiveita, mikä taas mahdollistaa lasten tarpeita vastaavan varhaiskasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen. Yhteiset keskustelut voivat auttaa aikuista ottamaan paremmin huomioon lasten näkemykset. Lisäksi lasten kanssa käytävissä keskusteluissa voidaan tarkastella heidän oivalluksiaan, ajattelutapojaan ja toimintaansa. Tämä kaikki mahdollistaa syvemmän ymmärryksen rakentamisen lapsesta ja edistää entistä parempaa vuorovaikutusta ja pedagogisentoiminnan suunnittelua (Ahonen 2017, 146–147.)

Kun tutkimuksessa käytetään termiä "osallistava tutkimus", viittaa se tutkimusprosessiin, jossa osallistujat ovat aktiivisesti mukana prosessissa. Osallistavassa tutkimuksessa tietoa voidaan hankkia esimerkiksi käyttämällä osallistavia menetelmiä, kuten piirtämistä tai tiedon tuottamista yhteistyössä tutkijan kanssa. Osallistavan tutkimuksen rinnalla kulkee käsite nimeltä kanssatutkimus. Tässä yhteydessä lapset toimivat tutkimuksen tutkijoina koko prosessin ajan, vaikka aikuinen tarjoaakin heille oman tukensa. Tarkoituksena on nähdä lapset kyvykkäinä päätöksentekijöinä ja prosessin aktiivisina edistäjinä. (Kallinen ym. 2022, 29–31.)

Osallistuva havainnointi on tutkimusmenetelmä, joka perustuu tutkijan passiiviseen tai aktiiviseen osallistumiseen ja vuorovaikutukseen tutkimusympäristön kanssa. Tämä menetelmä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa tutkija haluaa syventää ymmärrystään kohteestaan ja saada aitoa tietoa osallistumalla

itse tutkimuskohteen toimintaan. Lasten kanssa työpajatyöskentelyssä osallistuva havainnointi voi tarjota arvokasta tietoa lasten ajattelusta, oppimisesta ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta. (Saarinen-Kauppinen ym. 2006.)

Joskus tutkija voi tulkita havaintoja tutkimuskohteesta, erityisesti kun se koskee toimintaa ja käyttäytymistä. Tutkimuksen kannalta keskeisiä vaiheita ovat havainnointi, havaintojen perusteella muodostetut johtolangat ja näiden johtolankojen tulkinta asiakasyhteydessä. Nämä ovat kriittisiä vaiheita tutkimuksessa, koska niiden perusteella muodostetaan ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja tuodaan esiin tulosten merkitys. (Vilka 2021, 82.)

Saarinen-Kauppinen ym. (2006) mukaan Anttila (1996, s. 218–224) kuvailee, että havainnointitilanteessa tutkija toimii ikään kuin kahdessa roolissa: hän on osallistuja, mutta myös samalla muiden käyttäytymisen tarkkailija. Tutkijan aktiivisuus toimintaan osallistumisessa vaihtelee tilanteen mukaan, ja hänen on oltava tietoinen siitä, miten paljon hän haluaa tai voi osallistua toimintaan. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijalla on mahdollisuus tarkkailla aluksi tilanteen kokonaiskuvaa ja vähitellen sukeltaa syvemmälle yksityiskohtiin. Havainnointitilanteessa tutkija pyrkii löytämään tasapainon osallistumisen ja tarkkailun välillä, säilyttäen samalla kunnioituksen tutkimuskohteita kohtaan.

Työpajatyöskentelyssä useampi ihminen eli ryhmä paneutuu valittuun teemaan tai aiheeseen. Pajan tavoite voi esimerkiksi olla uusien ideoiden kehittäminen tai ennalta määritellyn tiedon kerääminen. Työpajatyöskentely on aina tavoitteellista ja etukäteen suunniteltua. On tärkeää, että työpajassa on myös ohjaaja. Ohjaaja ei saa liikaa osallistua keskusteluihin tai yhteiseen työskentelyyn. Hänen tulee kuitenkin tunnistaa haasteet, ja kohdat missä osallistujat tarvitsevat hänen tukeansa. (Vilka 2021, 90.)

Työpajojen toiminta pyrkii olemaan tutkivaa, kokeilevaa ja ihmettelevää. Pajoissa korostuu uuden oppiminen ja tiedon löytäminen. Toiminnan lähtökohdiana on lasten ja ammattilaisten yhteistyö, jossa molemmat asettavat kysymyksiä ja etsivät yhdessä niihin vastauksia. (Karlsson 2012, 24.) Lasten kehittämispajoissa voidaan hyödyntää monipuolisia lähestymistapoja ja menetel-

miä kehittämiskohteen tarkasteluun. Pajatyöskentely soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa on tarpeen saada aikaan monipuolisia näkökulmia ja ideoita. (Kesämaa 2021, 13.)

Pajatyöskentelyssä hyödynnetään luovia menetelmiä, joiden avulla voidaan paljastaa asiakkaan piilossa olevia tarpeita, unelmia ja tunnekokemuksia. Erityisesti visuaalisuutta ja toiminnallisuutta korostavat menetelmät tarjoavat toiminnan kehittäjälle eli asiakkaalle mahdollisuuden ilmaista asioita, jotka saattavat olla vaikeasti sanallistettavissa. (Kälviäinen 2014, 38–44.)

Työpajoissa kerään itse aineistoa valokuvin ja muistiinpanoin. Tätä kutsutaan itsedokumentoinniksi. Tavoitteena tässä menetelmässä on, että tutkija uppoutuu kerättyyn aineistoon ja pyrkii eläytymisen kautta ymmärtämään, mitkä teemat ovat merkityksellisiä eri asiakasyhteyksissä ja millä tavalla ne ilmenevät. (Vilka 2021, 84.)

Kehittämistyötä ohjaa palvelumuotoiluajattelu, joka rakentuu kehittämisorientoituneeseen tutkimustapaan. Siinä keskitytään nimenomaan käytännön ongelmien ratkaisemiseen ja erilaisten innovaatioiden edistämiseen. Palvelumuotoilun avulla pyritään tuottamaan tietoa ja ymmärrystä, jota voidaan välittömästi soveltaa tai hyödyntää käytännön tilanteissa. (Långström 2015, Mäkinen 2018, 28 mukaan.)

5.2 Aineiston analysointi

Kehittämistyössä hyödynnetään fenomenologista analyysimenetelmää ja sidosryhmäanalyysia. Teemahaastatteluista kerätty aineisto litteroidaan ja aineiston analysoinnissa hyödynnetään sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa tarkastellaan sekä aineiston erilaisuuksia että samankaltaisuuksia. Aineisto voidaan jaotella eri osiin, joita sitten verrataan keskenään. (Kallinen ym. 2021.)

Fenomenologisessa tutkimusotteessa keskitytään tarkastelemaan toisten ihmisten omia kokemuksia ja ymmärrystä asiasta. Tutkimusotteen lähtökohtana on tutkijan avoimuus ja ennakkoluulottomuus. (Laine 2018, 29–31.)

Fenomenologinen menetelmä on sopiva lasten kokemusten tutkimiseen, koska se perustuu näkemykseen siitä, että lapsilla on kyky jäsentää omia elämyksiään ja muodostaa merkityksiä kokemuksistaan. Tämä näkemys perustuu ajatukseen lapsuuden luonteesta ja siitä, että lapset voivat ymmärtää maailmaa samalla tavalla kuin aikuiset. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi. Tämä korostuu myös lapsen oikeuksien yleisjulistuksessa, missä korostetaan lapsen äänen merkitystä ja arvoa. (Aarnos 2018, 183.)

Fenomenologinen menetelmä on laadullisen tutkimuksen lähestymistapa, joka keskittyy yksilön kokemukseen ja niiden ymmärtämiseen. Fenomenologisessa menetelmässä tutkija pyrkii saamaan mahdollisimman tarkan kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä kuuntelemalla ja ymmärtämällä osallistujien omia kokemuksia ja kertomuksia. Prosessi voi sisältää esimerkiksi avoimia haastatteluja ja havainnointia. (Vilka 2021, 174.)

Kerätyn aineiston avulla rakennan ajatuskokonaisuuden tutkittavan ilmiön lähtökohdista. Tämän avulla syvennän omia aiempia käsityksiäni ja tulkintojani aiheesta. Laajennetun käsityksen perusteella hyödynnän aineistoja prosessin seuraavissa vaiheissa ja suunnittelen toimintamallin niiden pohjalta. (Vilka 2021, 85.)

Sidosryhmät ovat tahoja tai ryhmiä, jotka liittyvät kehitettävään palveluun. Eri-laisia sidosryhmiä ovat esimerkiksi organisaatiot, yksilöt tai muut toimijat, jotka linkittyvät palvelun suunnitteluun tai sen kehittämiseen. Eri-alaisten sidosryhmien osallistuminen kehittämistyöhön on tärkeää, jotta palvelu voidaan muotoilla mahdollisimman hyvin vastaamaan kaikkien osapuolien toiveita ja odotuksia. Sidosryhmien hahmottamisella pyritään selvittämään kaikki ne tahot, jotka vaikuttavat kehitettävään palveluun. Esimerkiksi on tärkeää miettiä, kenenellä on keskeinen tieto, kuka pystyy tarjoamaan tukea kehitystyölle ja ketkä kaikki ovat kiinnostuneita kehittämisestä. Analyysin tavoitteena on rakentaa käsitystä siitä, ketkä kaikki liittyvät kehitysprosessiin ja millaisia rooleja he voivat ottaa prosessissa. Ihmislähtöinen sidosryhmien kuvaaminen auttaa palvelun kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa. Sidosryhmien näkökulmat kerätään samaan karttaan, jossa tuodaan kattavasti esille palveluiden merkitys ja ihmisten väliset yhteydet. Tämän avulla selkiytyy kehitettävä palvelukokonaisuus. Sidosryhmien kuvaaminen on tärkeä osa palvelun kehittämistä. Sen

avulla hahmotetaan ne tekijät, jotka vaikuttavat kehitystyön etenemiseen ja onnistumiseen. (Palvelumuotoilu Palo 2023.)

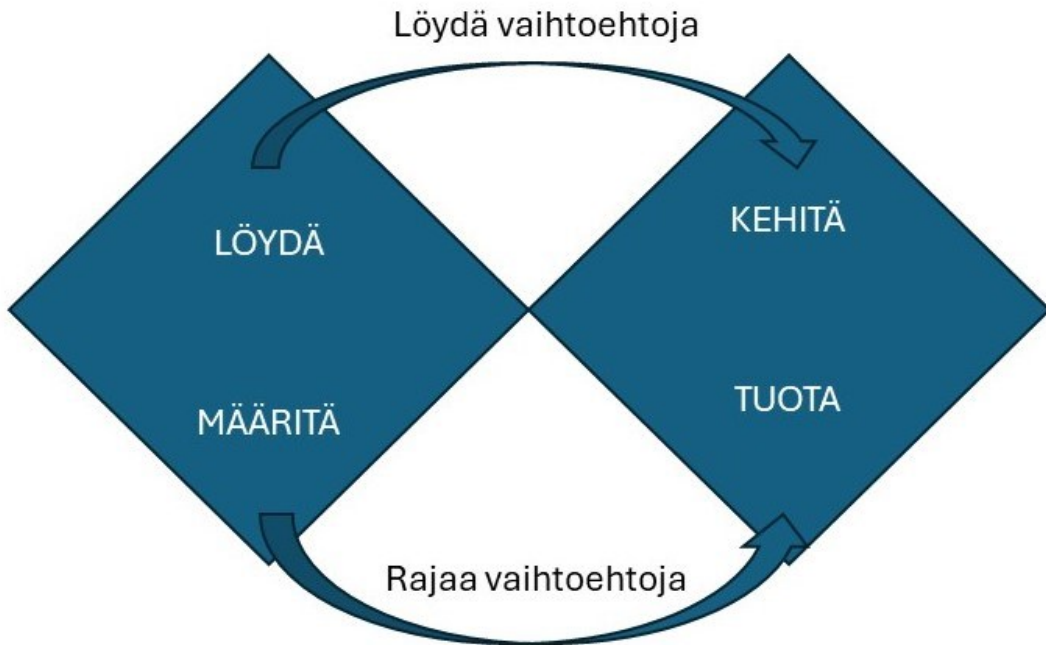
Sidosryhmäanalyysia tehdessä kannattaa hyödyntää visuaalista työkalua esimerkiksi sidosryhmäkarttaa. Sen avulla hahmotetaan palvelukokonaisuus ja ne tahot, jotka vaikuttavat kehitystyöhön. Kartan avulla pystytään jäsentämään sidosryhmien roolit, tarpeet ja mahdolliset odotukset. Karttaan kirjataan kaikki ne tahot, jotka vaikuttavat kehitettävään palveluun. Karttaan voi kirjata esimerkiksi asiakkaat, henkilöstön ja esihenkilöt. Karttaan avataan kaikki tarvittava tieto, joka tukee kehittämistyön etenemistä. Sidosryhmäkartan avulla rakennetaan ymmärrystä eri tahojen vaikutusvallasta ja organisaation sisällä ja ympärillä vaikuttavista tekijöistä. Kartan avulla tunnistetaan avaintekijät, jotka vaikuttavat päätöksen tekoon ja strategian suunnitteluun. (Palvelumuotoilu Palo 2023.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toteutus. Luvussa käydään läpi kehittämistyön prosessin vaiheet palvelumuotoilun menetelmin. Tämä sisältää lähtötilanteen analysoinnin, suunnittelun, tiedonkeruun, kehitettävän toimintamallin rakentamisen työpajoissa sekä lopulta kokonaisuuden kokoamisen.

6.1 Opinnäytetyön eteneminen

Palvelumuotoilun prosessin vaiheet voidaan esittää tuplatimanttimallin avulla. Timantinomaisessa mallissa kuvataan kaksi peräkkäistä vaihetta, jotka muodostavat timantin.

Kuva 4 Mukailleen Design Concilin Tuplatimanttia (Koivisto ym. 2019, 43.)

Tuplatimanttimallissa korostuu neljä päävaihetta: *löydä, määritä, kehitä ja tuota* (ks. kuva 4.) Löydä ja Määritä -vaiheet keskittyvät ongelman tai kehitettävän asian tunnistamiseen, kun taas Kehitä ja Tuota -vaiheet painottuvat ratkaisun kehittämiseen. (Koivisto ym. 2019, 42–43.)

Palvelumuotoilu toimii kehittämisprosessissa työkaluna, jonka avulla rakennetaan kokonaisvaltainen ymmärrys kehitettävästi asiasta. Prosessin alkuvaiheessa toteutetut haastattelut ja havainnoinnit auttavat syventämään käsitystä henkilöstön, lasten ja muiden sidosryhmien tarpeista sekä odotuksista yrittäjyyskasvatuksen suhteen.

Lasten ideoita ja näkemyksiä voidaan kerätä lapsia osallistavilla kehittämisspajoilla. Kehittämisspajat ovat myös tärkeä osa palvelumuotoilun kehittämisprosessia. Lapsilta saadun palautteen ja ideoiden perusteella pystytään rakentamaan ymmärrystä siitä, millaisia ajatuksia heillä on yrittäjyyskasvatuksesta. Prosessin ideoinnissa, suunnittelussa ja sen toteutuksessa lapset ovat aktiivisesti mukana. Tämä vahvistaa lasten osallisuutta. Lasten aktiivisen osallistumisen myötä pystytään varmistamaan, että kehitetty kokonaisuus vastaa heidän tarpeitaan.

Palvelumuotoiluprosessin aikana pyritään saavuttamaan syvä ymmärrys käyttäjien, tässä tapauksessa lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön tarpeista. Rakennettu ymmärrys toimii pohjana kehitettävän ratkaisun suunnittelussa ja toteutuksessa. Palvelumuotoilu mahdollistaa joustavan lähestymistavan, joka sallii suunnan muutokset ja parantelut kehitystyön edetessä. Näin voidaan varmistua siitä, että lopputulos vastaa parhaalla mahdollisella tavalla Taipalsaaren varhaiskasvatuksen tarpeisiin.

6.2 Löydä

Kehittämistyö käynnistyi, kun esille nousi selkeä tarve saada yrittäjyyskasvatus osaksi Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatusta. Tästä käynnistyi tuplatimantin löydä-vaihe. Alusta alkaen oli tiedossa, että tavoitteena ei ollut luoda aikuislähtöisesti uutta toimintamallia, vaan lapset haluttiin ottaa mukaan kehittämistyöhön. Kehittämiskohde ja lasten mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen olivat selkeät lähtökohdat prosessille.

Vaikka kehittämistyö haluttiin toteuttaa lasten kanssa, oli myös henkilöstö alusta alkaen mukana kehittämistyössä. Heillä on olemassa olevaa tietoa, joka on äärettömän arvokasta uuden toimintamallin rakentamisessa. Henkilöstön osallistuminen kehittämistyöhön toteutettiin järjestämällä puolistrukturoidut teemahaastattelut lokakuussa 2023 työpaikkalaverien yhteydessä. Henkilöstölle toteutettiin yhteensä kolme teemahaastattelua, jotta saatiin rakennettua kattava käsitys henkilöstön ajatuksista ja kuultiin erilaisia näkökulmia. Tällä tavoin varmistettiin myös, että heidän kokemuksensa ja ideansa pystyttiin hyödyntämään yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin kehittämisessä.

Löydä-vaiheessa keskitytään hankkimaan tietoa palveluntarjoajan tavoitteista. Tätä tarkoitusta varten käytetään palvelumuotoilussa asiakas- ja käyttäjätietojen keruumenetelmiä. Omassa kehittämistyössäni hyödynsin perustutkimuksen menetelmiä, kuten haastatteluita, ryhmäkeskusteluja ja kyselyitä. Näiden menetelmien avulla pyrittiin keräämään tietoa, joka auttaa ymmärtämään ihmisten näkemyksiä ja oppimaan heidän vastauksistaan, olivat ne sitten kuultuja tai kirjoitettuja. (Koivisto ym. 2019, 44.)

Henkilöstön teemahaastatteluissa käytiin avointa keskustelua yrittäjyyskasvatuksesta. Henkilöstölle järjestettyihin haastatteluihin osallistui ensimmäisellä kerralla 14 henkilöä, toisella haastattelukerralla 13 henkilöä ja kolmannella kerralla 9 henkilöä eli haastatteluihin osallistui yhteensä 36 henkilöä.

Keskustelun rinnalle olin laatinut kysymykset, joihin toivoin vastauksia. Alla olevat kysymykset tukivat haastattelun etenemistä ja auttoivat avaamaan henkilöstön näkemyksiä ja ajatuksia:

- Mitä sana yrittäjyyskasvatus sinussa herättää?
- Oletko aikaisemmin kuullut yrittäjyyskasvatuksesta? Jos olet, niin mitä?
- Onko sinulla toiveita, ideoita tai ajatuksia yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin rakentamiseen?

Haastattelun pääteemoja oli kolme: yrittäjyyskasvatuksen käsitteet ja siihen liittyvät ajatukset, aikaisempi tieto ja kokemukset sekä kehitysideat. Ensin henkilöstö haluttiin johdattaa miettimään, mitä yrittäjyyskasvatus sanana herättää heissä. Tämän jälkeen kerättiin tietoa siitä, mitä olemassa olevaa tietoutta ja kokemuksia henkilöstöllä on yrittäjyyskasvatuksesta. Kehitysideat keskittyvät vastaajien omiin ajatuksiin ja näkemyksiin siitä, miten yrittäjyyskasvatusta voidaan kehittää ja lähteä toteuttamaan Taipalsaaren kunnassa.

6.3 Määrittele

Henkilöstön haastattelujen jälkeen päiväkodin johtajan ja apulaisjohtajan kanssa käytiin keskustelua. Kun tarvittava alkukartoitus ja haastattelut oli suoritettu, siirryttiin kehittämistyössä *määrittely*-vaiheeseen. *Määrittely*-vaiheessa pyritään hahmottamaan henkilöstön nykyistä tietämystä ja selvittämään, mitä odotuksia ja toiveita suunnittelutyöllä on. Tavoitteena on luoda suunta sille, mihin halutaan päästä. Tässä vaiheessa analysoidaan ja tulkitaan kerättyä tietoa ymmärryksen rakentamiseksi. *Määrittely*-vaiheen tuloksena saadaan määriteltäviä tavoitteita, jota seuraavat prosessin vaiheet keskittyvät ratkaisemaan erilaisiin ideoihin. (Tuulaniemi, 2016, 132–133; Koivisto ym. 2019, 45.)

Henkilöstön teemahaastattelujen jälkeen käytin aikaa saadun aineiston tutkimiseen ja keräsin henkilöstön pohdinnat ja keskustelun yhteen eli tallennetun ja ylöskirjatun aineiston litteroitiin. Jokaisen haastattelukerran jälkeen litteroin

saamani materiaalin, sillä minulla oli siinä vaiheessa hyvin mielessä aineistosta löytyvät tärkeimmät kohdat. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä viisi sivua. En litteroinut keskustelua kokonaan, vaan keskityin kirjaamaan ylös henkilöstön vastaukset ja ajatukset valittujen teemojen ympäriltä. Aineiston litteroinnin jälkeen pyrin tunnistamaan ja nimeämään aineistosta elementtejä, jotka kertovat tutkittavasta asiasta. Tässä vaiheessa kävin aineiston huolellisesti läpi, kiinnittäen huomiota vastausten välisiin eroihin ja samankaltaisuuksiin. Analyysissä järjestin aineiston selkeään ja tiiviiseen muotoon siten, että informaatio säilyi selkeänä. Hyödynsin käsitekarttoja aineiston järjestämisessä. Kirjasin teemahaastattelujen pääteemojen alle toistuvat teemat ja samankaltaisuudet, sekä kiinnitin huomiota mahdollisiin selvästi eroaviin näkökulmiin, jotka nousivat esille litteroidusta aineistosta. (Kallinen ym. s.a.) Henkilöstö kuvaili yrittäjyyskasvatusta seuraavin sanoin:

”Avoin mieli, luovuus, yhteistyö, uudenlaiset ajattelumallit, yrityksen perustaminen ja lelukauppa.” Näiden lisäksi mainittiin ”tutkiva asenne.

Enemmistö henkilöstöstä oli aikaisemmin kuullut yrittäjyyskasvatuksesta. Useat olivat tutustuneet aikaisemman esihenkilön jakamaan esitteeseen, jonka olimme saaneet luettavaksi keväällä 2023. Silloin aloimme suunnitella ensimmäistä kertaa yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin käyttöönottoa Taipalsaaren varhaiskasvatuksessa. Henkilöstö oli alusta alkaen innostunut uuden toiminnan käynnistämisestä ja he reagoivat siihen myönteisesti. He osoittivat positiivista innostuneisuutta ja kiinnostusta uutta toimintaa kohtaan.

Henkilöstöltä kysyttäessä ”Onko sinulla toiveita, ideoita tai ajatuksia yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin rakentamiseen” sain tärkeän punaisen langan prosessin eteenpäin viemiseen. Henkilöstön toiveena oli, että yrittäjyyskasvatus sisällytetään osaksi ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmia. He toivoivat, että siinä on punainen lanka ja selkeät raamit, liiallisia lomakkeita vältettäisiin ja yksinkertaisuutta korostettiin. Lisäksi mahdollisuutta yli ryhmärajojen tapahtuvaan toimintaan toivottiin. Haastatteluista nousi esille myös neljä tärkeää ryhmää, jotka korostuivat yli puolessa haastateltavien vastauksista. Ryhmät olivat henkilöstö, lapset, päiväkodin johtaja ja apulaisjohtaja sekä huoltajat.

Kyselyiden ja keskustelujen perusteella keskeisimpinä teemoina nousivat lasten osallisuus ja toiminta, joka tarjoaa mahdollisuuksia lasten ideointiin ja suunnitteluun. Henkilöstö painottaa ja toivoo erityisesti sitä, että toimintaa voidaan toteuttaa pajamaisesti ylittäen omat ryhmäraajat, eli eri ikäiset lapset ja ryhmät voisivat toimia yhdessä. Tämä korostaa mielestäni halua luoda varhaiskasvatusympäristö, jossa lapset voivat aktiivisesti osallistua ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, mikä edistää parhaimmillaan heidän kokonaisvaltaista osallisuuttaan varhaiskasvatusympäristössä.

Lapsille avautuu mahdollisuus vaikuttaa, kun he osallistuvat toiminnan suunnitteluun. He pääsevät rakentamaan yrittäjyyskasvatuksen toimintamallista heidän näköistään yhdessä ideoiden ja suunnitellen. Lapsilähtöisellä toiminnalla lasten osallisuuden tunnetta edistetään ja sen avulla lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa. Tavoitteena on, että lasten näkökulmien, ideoiden ja ajatusten kautta rakentuu käytännön toiminta, joka edistää lasten luovuutta, yhdessä tekemistä ja oppimista. Työpajatoiminnan avulla ryhmien välinen yhteistyö ja rikkaiden oppimisympäristöjen rakentaminen mahdollistuu sujuvammin. Tällaisen lähestymistavan avulla voidaan luoda yrittäjyyskasvatuksesta juuri Taipalsaaren varhaiskasvatuksen tarpeisiin sopiva.

6.4 Kehitä

Kun olin koonnut henkilöstön ajatukset ja toiveet, siirryttiin kehittämistyössä seuraavaan vaiheeseen, eli *kehitä* ja *ideoi* -vaiheeseen. *Kehitä ja ideoi*-vaiheessa pyritään luomaan ratkaisumalleja tunnistettuun ongelmaan tai kehittämiskohteeseen. Ideointiprosessissa hyödynnetään aikaisemmin hankittua ymmärrystä tarpeista sekä henkilöstön ja asiakkaiden antamista ideoista. Keskeistä tässä vaiheessa on luoda monipuolisia ratkaisuvaihtoehtoja. Ideoiden konkretisointiin ja kehittämiseen voidaan käyttää esimerkiksi työpajoja, joissa yhdessä asiakkaiden kanssa kehitetään ja jalostetaan ratkaisuja. Tavoitteena on luoda innovatiivisia ja käytännöllisiä ratkaisumalleja vastaamaan esiin nousseisiin tarpeisiin tai hyödyntämään tunnistettuja mahdollisuuksia. (Koi-visto ym. 2019, 46.)

Palvelumuotoilun kehittämisotteessa keskiössä on ymmärtäminen, joka edellyttää syvällistä ja empaattista tiedon keräämistä käyttäjien tarpeista. Tämä

ymmärrys rakentuu laadullisten menetelmien, kuten haastattelujen ja havainnoinnin systemaattiselle hyödyntämiselle. Käyttäjät asetetaan kehittämisen keskiöön ja heidän tarpeidensa ymmärtäminen muodostaa kehittämisen perustan. Ratkaisevana osana kehitysprosessia korostetaan ratkaisujen jatkuvaa testaamista ja arviointia, joiden avulla varmistetaan niiden tarpeellisuus, toimivuus ja kehityksen ohjaaminen oikeaan suuntaan. Kehittämisprosessi nähdään oppimisprosessina, joka mahdollistaa suunnan muuttamisen prosessin edetessä ja uuden tiedon kertyessä. Ratkaisun kehittämisessä otetaan huomioon käyttäjien tarpeet, palvelun tai tuotoksen toteutettavuus ja palveluntuottajan tavoitteet. Tavoitteena on varmistaa, että kehitettävä ratkaisu on hyödyllinen sekä käyttäjille että palvelun tuottajalle. Kehitystyössä pyritään tasapainottamaan näiden eri näkökulmien vaatimukset ja päämääränä on luoda kokonaisuus, joka täyttää kaikkien osapuolten tarpeet ja odotukset (Koivisto ym. 2019, 50–51.)

6.5 Lasten työpajatyöskentely

Lokakuussa 2023 kehittämistyö eteni ideointiprosessissa siihen pisteeseen, että työpajatyöskentely lasten kanssa käynnistettiin. Kehitetään- ja ideoidaan-vaiheessa edettiin kehittämispajoihin. Kehittäminen ja ideointi tarkoittaa uuden palvelun rakentamista yhdessä asiakkaiden ja palveluntarjoajien kanssa. Tavoitteena on saada aikaan uusi asiakaslähtöinen palvelu. (Mäkinen 2018, 76).

Olin luonut pohjan työpajatyöskentelylle, joka perustui perehtymääni teoriaan, henkilöstöltä kerättyyn tietoon ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin. Kuitenkin tärkeä lähtökohta oli, että työpajat rakentuvat lasten omien ideoiden ja ajatusten pohjalta. Ennen pajatyöskentelyn aloittamista keskustelin päiväkodin johtajan kanssa siitä, että pajatyöskentely toteutetaan siten, että mukana on päiväkodin 3-vuotiaita ja 5-vuotiaita lapsia. Tämä mahdollistaa monipuolisen mallin rakentamisen, joka soveltuu kaikenikäisille lapsille.

Toimin itse varhaiskasvatuksen opettajana 2–4-vuotiaiden lasten ryhmässä, joten omasta ryhmästäni osallistui kolme 3-vuotiasta lasta. Viskareita, eli 5-vuotiaita lapsia, osallistui myös kolme. Näin ollen kehittämispajojen ideointi ja suunnittelu toteutettiin kuuden lapsen voimin.

Työpajoihin osallistuvien lasten huoltajille lähetettiin tiedote, jossa avattiin työpajojen tarkoitusta ja kysyttiin lupaa ottaa lapsi mukaan kehittämispajoihin. Ennen pajatyöskentelyn aloitusta keskustelin lasten kanssa, että osallistuminen pajoihin on vapaaehtoista ja kävimme kuvien avulla läpi seuraavat asiat:

Voit kirjoittaa ylös tarinoitani ja ajatuksiani ja niitä saa kertoa eteenpäin. Teke mistäni tuotoksista, kuten askarteluistani voit ottaa valokuvia, ja näitä kuvia saa näyttää muille. Sinua ei kuvata työpajoissa eikä nimeäsi tai muita tietojasi jaeta muille. Korostin lapsille myös sitä, että osallistuminen pajoihin on täysin vapaaehtoista. Jokainen kohta käytiin yksi kerrallaan läpi lasten kanssa ja lapset saivat näyttää peukalolla, ylös tai alas onko asia heille ok. Tällainen menettely vahvisti lapsen osallisuuden kokemusta ja toi lapselle tietoa siitä, mihin hän on osallistumassa (Pelastakaa lapset 2023).

Kun puhutaan lapsikeskeisestä palvelumuotoilussa, korostetaan siinä lapsikeskeisyyttä. Se toimii punaisena lankana ja pitää tavoitteen sekä kohderyhmän selkeänä mielessä. Lapsikeskeiseen lähestymistapaan sitoutuminen on olennaista, sillä palvelumuotoiluprosessin tai työskentelytapojen ennakointi alusta loppuun ei ole mahdollista. Sen sijaan niiden on annettava kehittyä ja muotoutua prosessin edetessä. Tulee ymmärtää, että suunnanmuutokset eivät ole epäonnistumisia, vaan ne perustuvat palveluprosessista oppimiseen ja asiakasymmärrykseen. Ne tarjoavat mahdollisuuden oppia ja kehittyä. Vain kokeilemalla ja muutokseen sopeutumalla voi löytää oikean polun. Nämä edustavat arvokasta tietoa, joka ohjaa suunnittelua entistä parempaan suuntaan. (Pelastakaa lapset 2023.)

Työpajojen aikana ja toiminnan ohella toteutan lapsille pienimuotoisia haastatteluja. Teemat on suunniteltu etukäteen, mutta lasten kysymyksille ja kysymyksien muotoilulle jätetään riittävästi tilaa. Tutkijoiden mielestä tämän tyyppinen haastattelumenetelmä, jossa kysymysten järjestystä ja esittämistapaa voidaan muunnella joustavasti, on ollut toimiva. (Kallinen ym. 2022, 69.)

Haastattelujen pohjaksi olin laatinut valmiiksi alla olevat kysymykset:

- Oliko hauskaa osallistua tähän toimintaan? Mikä oli mielestäsi kaikkein kivointa?
- Minkälaisia asioita olisit halunnut tehdä enemmän?

- Oliko jotain, mikä olisi voinut olla paremmin tai eri tavalla? Mitä voisimme tehdä seuraavalla kerralla paremmin?

Nämä kysymykset auttoivat minua rakentamaan ymmärrystä lasten kokemuksista, ajatuksista ja toiveista.

6.5.1 Työpaja 1/ Vahvuuksien tunnistaminen

Ensimmäisen pajan teemana oli vahvuuksien tunnistaminen. Paja järjestettiin 6.10.2023. Ensimmäisellä tapaamiskerralla halusin tuoda lapsille esille, että osallistuminen pajoihin on aina vapaaehtoista. Kerroin lapsille, että teen havaintoja toiminnan aikana ja kirjaan niitä ylös. Jokaisen pajan päätteeksi tulen kysymään heiltä myös palautetta toiminnasta: millaista oli, mikä tekeminen oli heistä kivaa ja mitä he haluaisivat tehdä seuraavilla pajakerroilla, tuntuiko siltä, että heitä kuunneltiin ja pääsivätkö he osallistumaan haluamallaan tavalla.

Aloitin toiminnan siten, että kävin lasten kanssa keskustelua sanoista "yrittäjyys" ja "yrittäjyyskasvatus". Lapsista edellä mainitut sanat olivat ensin hauskoja ja herättivät naurua. Kuitenkin pienen pohdinnan jälkeen sain seuraavia kommentteja kolmelta lapselta:

"Se tarkoittaa, että jokainen meistä yrittää."

"Ja tekee niitä omia juttuja"

"Se on semmosta työntekemistä."

Tämä yhteinen alkukeskuselu antoi hyvän alun pajatyöskentelylle ja toi esiin lasten omia käsityksiä yrittäjyyskasvatuksesta.

Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli harjoitella vahvuuksien tunnistamista. Toiminnallisen osuuden aloituksena toimi pöytäteatteriesitys. Esityksessä eläinkaverukset suunnittelivat retkeä polkupyörillä. Koira, joka ei vielä osannut pyöräillä, päätti harjoitella sitä isän avustuksella. Kaverit kannustivat koira ja hän tunsii iloa ja rohkeutta pyöräilyharjoitusten aikana. Pöytäteatterin tavoitteena oli herättää lasten omia ajatuksia ja pohdintaa. Pääaiheet liittyivät siihen, miltä koirasta tuntui, kun se ei vielä osannut pyöräillä, miten kavereiden kannustaminen vaikutti koiraan ja miltä uuden taidon harjoittelu voi tuntua.

Pöytäteatteriesityksen jälkeen keskustelimme lasten kanssa siitä, että jokainen oppii erilaisia taitoja omassa tahdissaan. Kaverin kannustaminen ja auttaminen ovat ystävällisiä tekoja, jotka tuovat iloa ja hyvää mieltä. Tämän jälkeen keskustelimme yhdessä siitä, missä asioissa lapset kokivat olevansa taitavia tai mikä asia oli heille itselleen mielekästä ja kivaa. Lopuksi jokainen lapsi sai piirtää tai maalata kuvan siitä, missä hän koki olevansa taitava. Tämä kokonaisuus tuki vahvuuksien tunnistamista ja positiivista itsetuntemusta. Luontevahvuuksien opettamisen päämääränä on kasvattaa lasten itsetuntemusta, erityisesti kykyä tunnistaa omat vahvuudet ja ne alueet, joissa he ovat taitavia (Uusitalo-Malmivaara ym. 2016, 80).

Keräsin työskentelyn päätteeksi lapsilta palautetta peukalomerkein ja sanallisen palautteen avulla. Kolme lasta antoivat sanalliset kommentit ensimmäisestä pajasta:

"Oli kivaa"

"Se pöytäjuttu oli vähä tylsä"

"Piirtäminen oli kivaa"

6.5.2 Työpaja 2/ Tulevaisuuskasvatus

Toinen työpaja järjestettiin 13.10.2023. Tässä pajassa keskityttiin tulevaisuuskasvatukseen, erityisesti kestäväen tulevaisuuden hahmottamiseen. Toiminnallisena osuutena pajassa oli unelmakartan tekeminen ja tulevaisuuden piirtäminen.

Kävin ensin lasten kanssa keskustelua asioista, jotka he kokevat kivoiksi ja merkityksellisiksi. Yhteinen keskustelu kannusti heitä pohtimaan, millainen tulevaisuus voisi olla heidän omasta näkökulmastaan. Seuraavaksi lapset piirsivät kuvan siitä, millaiselta heidän tulevaisuutensa näyttäisi

Kuva 5 Tulevaisuuden piirroksia

Kuvassa 5 lapset työskentelevät tulevaisuuden piirrosten äärellä. Tulevaisuuden piirroksissa käsiteltiin seuraavia kysymyksiä: missä asutaan ja kenen kanssa, onko lemmikkieläimiä, mitä harrastetaan, mitä tehdään työksi ja mistä asioista tykätään. Keskustelu auttoi lapsia konkretisoimaan omia ajatuksiaan ja toiveitaan.

Työpajan loppupuolella avattiin keskustelu sosiaalisesta kestävydestä, ystävällisestä vuorovaikutuksesta, lasten vahvuuksien ja tunteiden huomioimisesta sekä lasten osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Näitä käsitteitä käsiteltiin lapsille ymmärrettävällä tavalla, korostaen niiden merkitystä yhteisössä ja maailmassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 29) kestävä tulevaisuus nähdään rakentuvan, kun henkilö osallistuu yhteiseen toimintaan aktiivisesti ja ottaa omalta osaltaan vastuuta yhteisen hyvän edistämisestä. On tärkeää, että henkilö ymmärtää, että hänen omilla teoillaan on iso merkitys

ja myös yksilöt voivat vaikuttaa teoillaan asioihin. Osallistumisen ja vaikuttamisen kokemukset ovat tärkeitä asioita lapsen itsetuntemuksen ja itsetunnon kehittymiselle. Yhteisen toiminnan ja toimintaan osallistumisen myötä lasten sosiaaliset taidot myös vahvistuvat.

Unelmointi ja haaveilu toimivat voimakkaina motivaattoreina. Lasten unelmat voivat olla hyvin monipuolisia ja mielikuvituksellisia. Alla työpajassa nousseita lasten unelmia ja ajatuksia tulevaisuudesta:

"Äiti ja isä. Kaikki kaverit asuvat siellä."
"Olen karkkikauppias."
"Jalkapalloilija."
"Äiti, miusta tulee äiti."
"Minusta tulee päiväkodin täti."
"Minä hoidan kaikki Taipalsaaren lapset."

Tällainen työskentely tuki lasten kykyä hahmottaa tulevaisuuden käsitteitä ja samalla vahvisti heidän sosiaalisia taitojaan ja tunneälyään. Työpajan tuotoksena lapset saivat konkreettisen muiston omista unelmistaan ja tulevaisuuden haaveistaan. Unelmoinnin ja haaveluin käynnistyminen näkyivät myös lasten loppukommenteissa, sillä jokainen kuudesta lapsesta jakoi omat unelmat ja ajatukset.

Lopuksi keräsin lapsilta palautetta peukalomerkein ja sanallisin palauttein. Alla neljän lapsen sanallisia kommentteja:

"Oli kiva miettii tommosii juttuja"
"Pääs taas piirtämään, se oli kivaa"
"Oli tosi kivaa"
"Tän jutun haluan viiä kotii"

6.5.3 Työpaja 3/ Kestävän tulevaisuuden hahmottaminen

Kolmannessa pajassa 20.10.2023 keskustelimme lasten kanssa ekologisesta kestävydestä. Keskityimme pääsääntöisesti jätteiden lajitteluun ja kierrättämiseen. Käsitelimme myös sosiaalista ja taloudellista kestävyttä. Sosiaalista kestävyttä käsitelimme ystävällisen vuorovaikutuksen, osallisuuden ja vaikuttamisen kautta. Taloudellista kestävyttä käsitelimme kestävien valintojen, kierrättämisen ja kirpputorien kautta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 23, 35) todetaan, että varhaiskasvatuksessa painotetaan kestävän elämäntavan merkitystä monin tavoin, kuten esimerkiksi ympäristö ja taloudellinen käytännöllisyys huomioiden. Myös sosiaalinen näkökulma on otettu huomioon. Arjen erilaisilla valinnoilla ja päivittäisillä teoilla halutaan osoittaa vastuullista suhtautumista ympäristöön ja luontoon. Varhaiskasvatuksessa kestävää toimintaa toteutetaan esimerkiksi hyödyntämällä erilaisia välineitä ja tiloja yli ryhmärajojen, kierrättämistä tehdään yhdessä lasten kanssa sekä rikkoutuneita välineitä kunnostetaan tai hyödynnetään muulla tavalla. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää, miten tärkeää on huolehtia ympäristöstä ja hän oppii omalla toiminnallaan vaikuttamaan positiivisesti ympäristöön ja muiden ihmisten hyvinvointiin.

Kävimme keskustelua kierrättämisestä ja sen tärkeydestä. Lapset kertoivat, miten heillä kotona lajitellaan roskaa ja miten he ovat vieneet kierrätyspisteille esimerkiksi pahveja ja muoveja.

Kuva 6 Kierrätyspeli

Keskustelun lomassa tutustuimme lasten kanssa kierrätyspeliin, jossa lapset pääsivät lajittelemaan kuvissa olevat roskat oikeisiin purkkeihin eli roska-astioihin (ks. kuva 6.) Pelasimme yhdessä muutamia kierroksia kierrätyspeliä ja lasten palautteen perusteella sitä oli kiva pelata. Peli auttoi konkretisoimaan kierrättämisen periaatteita ja lisäsi lasten ymmärrystä siitä, miksi kierrättäminen on merkittävää ekologisen kestävyuden näkökulmasta.

Työpajan päätteeksi kerroin lapsille, että seuraavalla tapaamiskerralla käynnistämme kaupungin rakentamisen, mikä on myös konkreettinen tapa lähestyä ekologista kestävyyttä. Kävimme lasten kanssa keskustelua siitä, millaisista materiaaleista kaupunki voisi rakentua. He kertoivat erilaisia luovia ideoita, kuten jalkapallokentän rakentamista laatoista, kartongista ja helmistä sekä talojen rakentamista pahvilaatikoista. Lasten toiveena oli, että maalataan paljon.

Pajan päätteeksi keräsin palautetta peukalomerkein ja sanallisoin palauttein. Alla neljän lapsen sanallisia kommentteja:

”Oisin halunnu pelata vielä sitä pelii”
”Millo oikee tehää se kaupunki”
”Haluisin maalata”
”Ihan kivaa”

6.5.4 Työpaja 4/ Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Neljännellä tapaamiskerralla 27.10.2023 aloitimme kaupungin rakentamisen. Työskentely alkoi kaupunkisuunnittelulla. Lasten kanssa käytiin keskustelua kaupungeista käyttäen ohjaavia kysymyksiä, kuten esimerkiksi millaisia kaupungit ovat ja mikä on kaupunki. Tämän jälkeen kerättiin lasten ajatuksia siitä, millaisia elementtejä kaupungeissa voi olla. Kaikki kuusi lasta osallistuivat ideointiin. Lasten esille tuomia asioita olivat muun muassa:

- *Autoja*
- *Kauppoja*
- *Ihmisiä*
- *Jalkapallokenttä*
- *Mopoja*
- *Katsomo*
- *Vettä*
- *Karkkikauppa*
- *Käärjä*
- *Käärjän lava*
- *Vihreää (luonto)*

- *Lämpö*
- *Siel ei ainakaan oo kylmä*
- *Myö kaikki asutaan siellä*
- *Siel vois olla myös ne roskapöntöt*
- *Tosi paljon kyl sitä karkkia*
- *Ehkä hei jäätelökioski*
- *Moottoritie mis voi ajaa kovaa*
- *Poliiseja tarvitaan kans*

Kuva 7 Kaupunginrakennus käynnistyi

Kuvassa 7 kaupungin rakentaminen käynnistettiin. Tekemisen yhteydessä lasten yhteinen keskustelunaihe vaihtui ryhmäsääntöihin. Lapset kokivat, että heidän kaupunkiinsa tulee laatia säännöt ja arvot. Tämä toiminta lähti täysin liikkeelle lasten ajatuksista. Tämä mielestäni kuvasti hyvin sitä, miten lapset olivat aktiivisesti ja innolla mukana kaupungin suunnittelussa. Yhteinen pohdinta ryhmäsäännöistä vahvisti ryhmän yhteisöllisyyttä. Lasten laatimat ryhmäsäännöt ja arvot toivat esille lasten omat näkemykset siitä, millaisessa ympäristössä he haluavat kasvaa.

Varhaiskasvatuksessa lapset harjoittelevat erilaisten ristiriitatilanteiden selvittämistä rakentavalla tavalla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuksen perusta määritellään seuraavalla tavalla:

”Kasvatuksen perustana on elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä jokaisen ihmisarvon arvostaminen. Henkilöstö tukee lasten kasvua kohti inhimillisyyttä, johon sisältyvät pyrkimykset totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 23, 35.)

Satulaivan päiväkodissa ryhmät laativat yhdessä lasten kanssa ryhmäsäännöt, jotka ohjaavat ryhmässä toimimista. Lasten huoltajat otetaan mukaan siihen, että ryhmäsääntöjen sovittuja käytänteitä voidaan pelata myös kotona. Ryhmäsääntöjen tavoitteena on, että jokaisella on hyvä olla ryhmässä, jokainen tulee kuulluksi, ketään ei kiusata ja jokainen otetaan mukaan leikkeihin sekä kaikille annetaan rauha toimia ryhmässä. Ryhmän lapset ja aikuiset sitoutuvat yhdessä laadittuihin ryhmäsääntöihin. Pajatyöskentelyssä oli ilahduttavaa havaita, että ryhmien toimintatavat heijastuivat myös lasten toimintaan ja ajatuksiin sekä he ilmaisivat halunsa laatia säännöt myös omalle kaupungille.

Viiden lapsen kommentit ja ajatukset työpajakerrasta:

”Oli tosi kiva paja”

”Kivaa”

”Maalaamine on miu lempijuttu”

”Oli kiva ku päästii tekemää”

”Millo toi on sit valmis”

6.5.5 Työpaja 5/ ”Tulevaisuuden Taipalsaari”

Viides ja viimeinen työpaja järjestettiin 10.11.2023. Viimeisessä työpajassa kaupunki viimeisteltiin ja lapset tekivät omat hahmonsansa kaupunkiin. Viimeisen tapaamiskerran tavoitteena oli, että lapset saavat rauhassa viimeistellä kaupungin, joka oli pala palalta rakentunut aiempien työpajojen aikana. Lisäksi he tekivät omat hahmonsansa, jotka sijoitettiin osaksi kaupunkia.

Lapset saivat viimeisellä pajakerralla tehdä omat konkreettiset viimeistelyt kaupunkiin. Lapset lisäsivät teokseen esimerkiksi puita, kiinnittivät taloja liimalla ja viimeistelivät moottoritien. Omien hahmojen rakentaminen toi henkilökohtaisen ulottuvuuden kaupunkiprojektiin, kun jokainen lapsi sai tuoda esille oman näkemyksensä siitä, millainen hahmo edustaa heitä kaupungissa.

Mielestäni oli tärkeää, että lapset tekivät omat hahmot kaupunkiin, koska se konkretisoi lapsille sen, että tämä on meidän tekemäämme ja meidän omat hahmomme ovat ne, jotka asuvat tuossa kaupungissa. Tämä henkilökohtainen panos vahvisti mielestäni lasten tunnetta osallisuudesta.

Kuva 8 Lasten valmis tuotos ”Tulevaisuuden Taipalsaari”

Valmiiseen teokseen numeroimme lasten kanssa heidän rakentamansa kaupunginosat (ks. kuva 8.) Numerointi avaa ulkopuoliselle katsojalle millaisia paikkoja lasten rakentamassa kaupungissa on. Numeroin merkityt paikat kaupungissa ovat: 1. Jalkapallokenttä 2. Omakotitalo 3. Jäätelökioski 4. Käärijän esiintymislava 5. Kauppakeskus 6. Jätteiden lajittelupiste 7. Omakotitaloja (lasten kodit) 8. Päiväkoti 9. Karkkikauppa ja 10. Moottoritie. Kun lapset olivat viimeistelleet kaupungin ja heidän omat hahmonsansa oli kiinnitetty osaksi kaupunkia, kävimme loppukeskustelun lasten kanssa ja muistelimme kaikkea, mitä olimme tehneet kuluneiden työpajojen aikana

Lasten kommentit valmiista tuotoksesta ja kuluneista pajoista heijastivat positiivista kokemusta ja ylpeyttä tehdystä työstä. Kaikki kuusi lasta osallistuivat yhteiseen loppukeskusteluun. Alla ovat lasten kommentit:

"Se on tosi hieno."

"Ollaan tehty niin hieno."

"Tekeminen kesti kauan, mutta tän teki kolme viskaria ja kolme 3-vuotiasta."

"Opin uusia juttuja."

"Sai tehtä ite juttuja."

"Myö suunniteltii tää."

"Oli kivaa, kun tehtiin tätä yhdessä."

"Onks tää nyt muka sit loppu"

"Voidaaks tätä tehtä uudestaan"

"Oli tosi kivaa"

Työpajojen viimeisessä tapaamisessa kävimme vilkasta keskustelua valmiista kaupungista, jonka lapset olivat itse rakentaneet. Lapset esittelivät toisilleen innoissaan omia luomuksiaan ja sanoittivat minulle, mitä kaikkea he olivat oppineet ja tehneet työpajojen aikana. He jakoivat keskenään kokemuksia työpajoista ja pohtivat, kuka teki minkäkin osan kaupungista. Lapset ilmaisivat iloa siitä, että olivat saaneet olla mukana rakentamassa jotain tällaista.

Lasten keskustelussa korostui yhteistyön merkitys ja se, miten jokaisen panos oli ollut tärkeä kaupungin syntymisessä. Lapset pohtivat, mitä he haluaisivat tehdä seuraavaksi ja miten he voisivat jatkaa kaupungin kehittämistä. He esittelivät ideoita uusista rakennuksista ja aktiviteeteista sekä keskustelivat siitä, mitähän kaikki sanovat tästä heidän tekemästä työstä. Kaiken kaikkiaan keskustelu oli innostavaa, täynnä luovuutta ja yhteisöllisyyttä. Keskustelu herätti myös omia ajatuksiani siitä, miten lapset omalla panoksellaan kykenevät osal-

listumaan ympäröivän maailman rakentamiseen ja kehittämiseen. Lopuksi lapset saivat näyttää peukaloa ilmaistakseen, mitä mieltä he olivat työpajoista. Kaikkien kuuden lapsen peukalot nousivat ylös

6.6 Työpajojen yhteenveto

Pajojen yhteenveto järjestettiin työpaikkapalaverin yhteydessä päiväkodin henkilöstölle ja esihenkilöille 21.11.2023. ja 28.11.2023. Esittelin työpaikkapalaverissa lyhyesti mitä työpajoissa oli saatu aikaan. Kävin läpi pajojen teemat, tärkeimmät havainnot ja esiin nousseet ideat. Tavoitteena oli luoda ymmärrys siitä, miten osallistujat eli lapset olivat yhdessä rakentaneet visiota tulevaisuuden Taipalsaaresta.

3-5-VUOTIAIDEN LASTEN TYÖPAJAN TUOTOKSENA SYNTYI TULEVAISUUDEN KUVA TAIPALSAARESTA. TYÖPAJATYÖSKENTELYSÄ LAPSET TOTEUTTIVAT OMIEN IDEOIDEN JA AJATUSTEN POHJALTA KAUPUNGIN, JOKA PITÄÄ SISÄLLÄÄN PALJON YRITTELIÄISYYTTÄ, TYÖMAHDOLLISUUKSIA, ERILAISIA LIIKKEITÄ SEKÄ MOOTTORITIEIEN.

TYÖPAJOISSA HYÖDYNNETTIIN PALJON KIERRÄTYSMATERIAALEJA. LAPSET SUUNNITTELVAT ITSE MILLAISISTA TARVIKKEISTA KAUPUNKI RAKENTUU.

JOKAINEN TYÖPAJA SISÄLSI ERILAISEN TEEMA, JOKA OHJASI TOIMINTAAMME. ERI TEEMOJA OLIVAT:

- VAHVUUKSIEN TUNNISTAMINEN
- KESTÄVÄ TULEVAISUUS JA SOSIAALINEN KESTÄVYYS
- UNELMAKARTTA JA TULEVAISUUS PIIRROS (MITÄ HARRASTAT, MITÄ TEET TYÖKSESI, MISSÄ ASUT
- KAUPUNGIN RAKENTAMINEN

TYÖPAJOJEN SISÄLLÖN LAPSET KUITENKIN RAKENSIVAT ITSE YHDESSÄ POHTIEN JA Keskustellen.

MEIDÄN KAUPUNKI - TULEVAISUUDEN TAIPALSAARI

KAUPUNGIN KARTTA

KAUPUNKIIN ON NUMEROIN MERKITYY KYSEISET PAIKAT:

1. JALKAPALLOKENTTÄ
2. OMAKOTITALO
3. JÄÄTELÖKIOSKI
4. KÄÄRIJÄN ESIINTYMISLAVA
5. KAUPPAKESKUS
6. JÄTTEIDEN LAJITTELUPISTE
7. OMAKOTITALOJA (LASTEN KODIT)
8. PÄIVÄKOTI
9. KARKKIKAUPPA
10. MOOTTORITIE

LASTEN LAATIMAT KAUPUNGIN SÄÄNNÖT JA ARVOT:

- JOKAINEN ON TAITAVA OMISSA JUTUISSA
- KAIKILLA MEILLÄ ON OMAT JUTUT (TYÖPAIKAT)
- KETÄÄN EI SAA POTKIA TAI SATUTTAA
- MITÄÄN EI SAA RIKKOA
- POLIISEJA TARVITAAN
- MOOTTORITIELLÄ SAA AJAA KOVAA
- EI SAA ROSKATA

Kuva 9 Yhteenveto lasten työpajoista

Kuvassa 9 esiteltynä näyttelyssä esillä ollut posterit. Posterissa avataan tarkemmin työpajojen toimintaa ja lasten rakentaman kaupungin sääntöjä ja arvoja. Kaupungin numeromerkityt paikat on myös avattu posterissa. Lasten työpajoissa syntynyt kaupunki esiteltiin näyttelyssä. Näyttely järjestettiin päiväkodilla marras-joulukuussa 2023. Näyttelyyn kutsuttiin päiväkodin lapsiryhmät, henkilökunta sekä kaikki ne huoltajat, joiden lapset olivat osallistuneet työpajojen toimintaan.

Kuva 10 Näyttely päiväkodilla lopputuotoksesta

Kuvassa 10 on esiteltynä lasten suunnittelema ja toteuttama tulevaisuuden Taipalsaari. Näyttelyssä esillä ollut tuotos avasi konkreettista kuvaa siitä, miten lasten oma luovuus ja näkemykset olivat rikastuttaneet yhteistä visiota. Näyttelypäivinä oli mahdollisuus keskustella lasten kanssa heidän ajatuksistaan, ja työpajoihin osallistuneet lapset saivat kertoa omia kokemuksiaan työpajoista. Tämä loi henkilöstölle myös tilaisuuden syventää ymmärrystä lasten näkökulmasta ja antoi lapsille tilaa tuntee ylpeyttä omasta osallistumisestaan kehitystoimintaan.

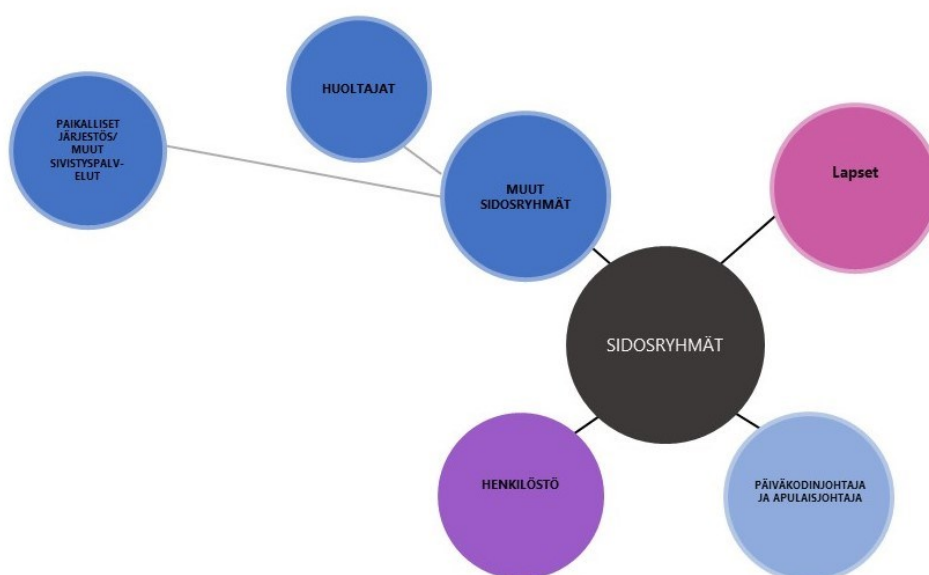
Työpajojen päätyttyä tapasimme päiväkodinjohtajan kanssa. Tapaaminen oli helmikuun lopussa 2024. Tapaamisessa tarkastelimme lapsilta nousseita ideoita ja toiminnasta saatuja tuloksia. Avasin tarkemmin työpajojen toimintaa ja teemoja, joita työpajoissa käsiteltiin sekä mitä lapset olivat oppineet. Tapaamisen tavoitteena oli rakentaa ymmärrystä siitä, miten lasten luovuutta ja osallistumista voidaan tukea siten, että heiltä nousseet ajatukset ja näkemykset otetaan huomioon yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Tapaaminen oli tärkeä askel kohti lasten näköistä yrittäjyyskasvatusta.

7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

Kehittämistyön tehtävänä oli rakentaa Taipalsaaren kunnalle yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli, jossa lasten osallisuus toteutuisi mahdollisimman hyvin. Selvittää, miten kehittämispajojen avulla voidaan luoda uusia tapoja oppia ja opettaa sekä edistää lasten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia.

7.1 Prosessin vaiheet

Prosessin alkuvaiheessa tein kattavan sidosryhmäanalyysin, jossa tarkastelin niitä tahoja, jotka ovat aktiivisesti mukana projektin toteuttamisessa ja sen edistämisessä. Sidosryhmäanalyysin neljä pääryhmää nousivat esille henkilöstön haastatteluista. Sidosryhmäanalyysissä huoltajat ja paikalliset järjestöt/muut sivistyspalvelut jaoteltiin muihin sidosryhmiin.

Kuva 11 Sidosryhmäanalyysi

Kuvassa 11 on hahmotettu tekemäni sidosryhmäanalyysi. Hautanen (2018) kuvaa, että sidosryhmäanalyysi voidaan jakaa viiteen päävaiheeseen. Ensimmäisenä selvitetään ne kaikki tahot, jotka ovat suoraan tai välillisesti vaikuttamassa tai vaikuttavat projektiin. Seuraavassa vaiheessa jaetaan sidosryhmät eri luokkiin. Tämän avulla tunnistetaan miksi juuri nämä tahot ovat tärkeitä kyseiselle projektille. Kolmannessa vaiheessa tutkitaan jokaisen tahon tarpeita ja odotuksia projektin suhteen. Selvitetään, mitä he odottavat ja toivovat projektilta sekä miten kukin taho voi omalla panoksellaan auttaa ja edistää projektin toteutumista. Neljännessä vaiheessa käydään vuorovaikutteista keskustelua kyseisten tahojen kanssa. Samalla mietitään, mitä halutaan saavuttaa jokaisen tahon kanssa ja miten he voivat osallistua projektin toteuttamiseen. Viimeisessä, eli viidennessä vaiheessa sidosryhmiä tarkastellaan ja päivitetään tarpeen mukaan.

Päiväkodin lapset olivat keskeinen sidosryhmä tässä prosessissa, sillä tavoitteena oli varmistaa lasten osallisuus toiminnan kehittämisessä ja valmiissa toimintamallissa. Lapset osallistuivat aktiivisesti kehittämispajoihin ja toivat siten omat näkökulmansa ja ideansa lapsilähtöisen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen. Päiväkodinjohtaja ja apulaisjohtaja olivat mukana ohjaamassa ja tukemassa yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä yhteistyössä minun kanssani. He myös varmistivat, että kehitettävä toiminta asettuu päiväkodin arvoperustaan ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Päiväkodin henkilöstö oli myös tärkeä sidosryhmä. He toivat teemahaastattelussa esille omat näkökulmansa, ideansa ja vankan asiantuntemuksensa. Teemahaastattelussa nousseet ideat ja toiveet ohjasivat kokonaisuuden rakentumista. Henkilöstön sitoutuminen ja osallistuminen olivat tärkeitä tekijöitä uusien käytäntöjen juurtumisessa osaksi päiväkodin arkea.

Projektin tärkeimmät sidosryhmät olivat lapset, päiväkodin esihenkilöt ja henkilöstö. Keskityin koko prosessin ajan varmistamaan näiden sidosryhmien osallistumisen ja huolehtimaan heidän tarpeistaan projektin eri vaiheissa. Lopulliseen sidosryhmäanalyysiin halusin nostaa myös muut sidosryhmät, kuten huoltajat, sillä tämä sidosryhmä nousi esille henkilöstön haastatteluista. Huoltajat ovat keskeinen sidosryhmä päiväkodin toiminnassa. Heidän tukeensa ja

osallistumiseensa yrittäjyyskasvatuksen kehittämisessä kannattaa panostaa. Huoltajien kautta voidaan saada arvokasta palautetta ja ideoita kehitystyöhön. On myös tärkeää huomioida muut mahdolliset päiväkodin ulkopuoliset yhteistyökumppanit, kuten paikalliset yritykset tai muut sivistyspalvelut, kuten koulut ja kirjasto. Vaikka huoltajat nousivat haastatteluissa tärkeäksi osaksi kehitystyötä, henkilöstössä koettiin, että toiminnan käynnistämässä keskitytään ensin talon sisäisiin sidosryhmiin. Muut ryhmät voivat osallistua tulevaisuudessa yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin käytännön toteuttamiseen.

Opinnäytetyöprosessissa tavoiteltiin sitä, että yrittäjyyskasvatus saadaan integroitua osaksi päiväkodin toimintaa. Prosessin alussa henkilöstölle toteutetut teemahaastattelut toimivat keskeisenä tukena ja pohjana prosessin edetessä. Haastattelut olivat olennainen osa työn kulkua, tiedonkeruuta ja sen ymmärtämistä. Haastatteluiden ja niistä kerätyn aineiston pohjalta pystyin rakentamaan pohjan seuraavalle vaiheelle. Tässä vaiheessa lapset otettiin mukaan kehittämistyöhön. Käynnistyi työpajatyöskentely, jonka raamit oli rakennettu kerätyn tiedon pohjalta.

Lasten kehittämispajoissa lapset osallistuivat aktiivisesti oman oppimisensa rakentamiseen. Lasten osallisuus toteutui, kun he pääsivät itse tekemään ja kokemaan asioita. He eivät olleet missään vaiheessa vain vastaanottajia vaan toimivat koko prosessin ajan luojia ja kehittäjinä. Lapset oppivat tekemällä ja kokemalla. Lasten haastatteluissa kävi ilmi, että lapset pitivät erityisen tärkeänä sitä, kun he saivat tehdä asioita itse. Noin puolet lapsista nosti tämän asian esille. He kokivat itse tekemisen mielekkääksi ja antoisaksi. Käytännön tekeminen ja toiminnallisuus, kuten leikit ja ongelmanratkaisutehtävät tarjosivat lapsille konkreettisia kokemuksia itsenäiseen toimimiseen, ja sitä kautta heidän sitoutumisensa tekemiseen syveni. Tämä näkyi kaikkien kuuden lapsen kommentoissa, kun he nostivat toiminnallisen tekemisen mielekkääksi asiaksi. Kun lapsille mahdollistettiin työpajoissa asioiden tekeminen omalla tavallaan, he saivat vapauden päättää ja valita, joka vahvisti heidän vaikutusmahdollisuuksiaan.

Pajoissa yhdistyi varhaiskasvatussuunnitelman eri oppimisenalueita, jotka rakensivat eheän raamin työskentelylle. Lapsia kannustettiin koko toiminnan ajan luovuuteen ja ideointiin. Oppimisen alueet toimivat varhaiskasvatuksen

pedagogisen työn suuntaviivoina. Ne antavat tavoitteet toiminnalle ja määrittelevät niiden sisällöt. Oppimisen alueet antavat henkilöstölle eväät monipuolisen ja pedagogisesti merkityksellisen toiminnan suunnitteluun ja käytännön toteutukseen. Jokainen toiminta suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä lasten kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 44.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 43) kuvataan, että leikki tarjoaa lapselle iloa ja hyvän olon tunnetta. Leikeissä lapset tekevät ja kokevat asioita itse. He tutkivat ympäristöä kaikkia aisteja hyödyntäen. Leikin avulla lapsi oppii uusia asioita ja hänen minä kuvansa kehittyvät. Myös lasten sosiaaliset suhteet kehittyvät leikkitalanteissa. Mielikuvitus on tärkeä osa leikkiä, sillä mielikuvituksen avulla lapset kokeilevat keksimiään ideoita ja rikastuttavat yhteistä toimintaa.

Pajatyöskentelyssä toteutin osallistuvaa havainnointia. Seurasin aktiivisesti lasten toimintaa ja kirjasin ylös havaintoja. Koska olin pajatyöskentelyn vetäjä, osallistuin myös toimintaan ja ylläpidin keskustelua. Muistiinpanoja kaikista pajoista tuli yhteensä yhdeksän sivua. Tehdyistä muistiinpanoista etsin samankaltaisia teemoja, jotka toistuvat muistiinpanoissa, vastasivat tutkimuskysymyksiin ja olivat tutkimuksen kannalta tärkeitä seikkoja. Keskityin myös löytämään muistiinpanoista kuvauksia lasten kokemuksista ja tunteista. Jotta sain muodostettua kattavan analyysin, kirjasin jokaisesta lapsesta tekemäni havainnot erillisille papereille. Analyysin avulla pyrin ymmärtämään kerätyn tiedon merkityksen suhteessa kehittämistyöhön ja tuottamaan sitä kautta uutta tietoa.

Pajatyöskentely tapahtui ryhmässä. Kerätystä aineistosta nousee esille, että yhdessä tekeminen edisti ja vahvisti lasten yhteistyötaitoja, keskinäistä kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. Jos vertailun kohteeksi otetaan pajatyöskentelyn ensimmäinen ja viimeinen tapaamiskertaa, voidaan aineistosta todeta, että lasten toiminta ja olemus muuttui, kun ryhmän lapset alkoivat olla tuttuja toisilleen. Ryhmään syntyi positiivinen ilmapiiri ja lasten välillä oli luottamusta ja avoimuutta. Tämä näkyi siten, että lapset oppivat pajatyöskentelyssä arvioimaan toistensa näkökulmia ja osaamista. He antoivat toisilleen palautetta onnistumisista ja kannustivat toisiaan pitkän pajatyöskentelyn ajan. Työskentelyn lomassa opastin ja ohjasin lapsia sekä toimin tietynlaisena mentorina ja

pohjan rakentajana toiminnalle. Annoin kuitenkin heille mahdollisuuden käyttää koko ajan omaa luovuuttaan ideoiden testaamiseen ja kehittämiseen.

Työpajojen aikana ja toiminnan ohella lapsille toteutettiin haastatteluja palautekysymyksin. Kysymyksien kautta halusin kerätä tietoa siitä, millainen toiminta oli lapsista mielekästä, mitä he olisivat halunneet tehdä enemmän ja oliko joitakin asioita mitä voisi tehdä paremmin tai mihin ensi kerralla voisimme panostaa. En käynyt kaikkia kysymyksiä läpi jokaisen tapaamisen yhteydessä, vaan keräsin haastattelumateriaalia jokaisen viiden tapaamiskerran aikana.

Työpajoihin osallistuneista kuudesta lapsesta kaikki olivat sitä mieltä, että toimintaan osallistuminen oli kivaa. Lasten vastauksista korostui työpajojen toiminnallisuuden tärkeys ja se, että kaupungin rakentaminen oli työpajojen mielekkäin osuus.

Joo, oli tosi hauskaa! Parasta oli, kun saatiin rakentaa se iso kaupunki.

Oli kivaa, ku näki oman tekemän talon siel kaupungissa ja ehkä se, et olin ite kans siellä.

Se et sai tehdä ite, oli kivaa

Kysyttäessä lapsilta mitä he olisivat halunneet tehdä enemmän, oli vastauksissa hajontaa. Keskimääräisesti kaikki kuusi lasta nostivat esille tekemistä ja toimintaa, joka oli heistä mielekästä ja kivaa. Vastauksissa korostuu lasten omat kiinnostuksen kohteet.

Olisin halunnu tehdä enemmi sitä maalaamista. Se oli tosi kivaa.

Toivoisin, et ens kerralla voitais tehdä enemmän kauppoja ja leikki-puisto unohettii.

Ois ollu kiva, et oltais käyty salissa.

Haastatteluissa kerättiin tietoa myös siitä, miten toimintaa voidaan kehittää ja millaisia kehittämisideoita ja ajatuksia lapsilta nousee. Muutaman lapsen vastauksista nousi esille leikki ja se, että sitä olisi voitu tehdä enemmän työpajoissa. Kuitenkin keskimäärin puolessa vastauksista nousi esiin toive siitä, että valmista tuotosta eli kaupunkia olisi hyödynnetty leikeissä.

No, ehkä olis voinu olla enemmän erilaisii maaleja esim pinkki, se on miu lempiväri. Ja olis ollu kiva, jos oltais voitu leikkii sil kaupungil, ku se oli valmis."

Oltais voitu leikkii yhdessä.

Muistiinpanojen ja lasten haastattelujen perusteella voidaan todeta, että lapset reagoivat herkästi siihen, jos toiminta oli liian aikuislähtöistä ja etäällä heidän omista kiinnostuksen kohteistaan. Kun aktiviteetit eivät olleet riittävän mielekkäitä tai lapsia osallistavia, lasten mielenkiinto alkoi hiipua ja heidän kehonkielistään oli havaittavissa väsymystä ja keskittymiskyvyn loppumista. Lasten haastatteluissa muutama nosti esille odotusajan, joka oli tuntunut toiminnan aikana pitkältä.

Välil joutu kyl oottaa et pääs tekemää.

Sen sijaan, kun toiminta oli mielekästä ja lapsilähtöistä, lapset olivat aktiivisempia ja keskittyneempiä. Toiminta, joka mahdollisti jokaisen osallistumisen samaan aikaan, koettiin lasten vastauksien perusteella mielekkääksi. Esimerkiksi askartelu ja piirtäminen tarjosivat mahdollisuuden ilmaista itseään monipuolisesti ja keskustelut ja haastattelut sujuivat tekemisen lomassa mukavasti.

Vilka (2018, 159–161) toteaa, että tehtyjen havaintojen tulkitseminen ja niiden avaaminen tarvitsevat rinnalleen teorian, johon on perehdytty, sekä selkeää käsitteiden käyttöä. Teoria ja sen peilaaminen tehtyihin havaintoihin auttavat ymmärtämään, mitä tutkittu asia kertoo meille ja miten tehdyt havainnot sopivat yhteen teoreettisen viitekehyksen kanssa. Tutkijan tulee havaintoja tehdessä ymmärtää tutkittava kohde ja tutkimuksen tavoitteet. Laadullisessa tutkimuksessa havaintojen määrittelemisen riippuu siitä, mitä tutkimme, mitä haluamme tutkimuksella selvittää ja mitkä ovat tutkimukset tutkimuskysymykset. Eli tutkijan on tärkeää tietää, mitä tutkimme ja miksi, jotta prosessin aikana tehdään oikeanlaisia havaintoja.

Kehittämispajojen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lasten tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja erilaiset oppimistavat. Muistiinpanojen perusteella voidaan todeta, että toiminnan tulee olla lapsilähtöistä, innostavaa ja

lapsia osallistavaa, jotta lapset voivat kokea toiminnan mielekkääksi. Kun toiminta on lapsista mielekästä, kiinnostus tekemisen äärelle säilyy pitkäkestoisena. On tärkeä kiinnittää huomiota kehittämispajojen ilmapiiriin, jotta pajoissa säilyy vuorovaikutteinen ja osallistava ilmapiiri. Hyvän ilmapiirin avulla edistetään myös lasten kokonaisvaltaista oppimista.

Valitsin aineiston analyysimenetelmäksi fenomenologisen menetelmän, joka oli mielestäni sopiva lasten kokemusten tutkimiseen. Aarnoksen (2018, 183) mukaan menetelmä perustuu näkemykseen siitä, että lapsilla on kyky jäsentää omia elämyksiään ja muodostaa niistä merkityksiä. Tämä lähestymistapa perustuu oletukseen siitä, että lapset voivat ymmärtää maailmaa ja ilmaista kokemuksiaan omalla tavallaan, vaikka heidän kykynsä sanoittaa niitä voi olla erilainen kuin aikuisilla.

Kehittämispajoissa keräsin tietoa lapsilta heidän kokemuksistaan ja näkemyksistään. Pajojen aikana pyrin luomaan avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin, jossa lapset tunsivat olonsa turvalliseksi. Käytin avoimia kysymyksiä ja havainnointia kuunnellessani heidän kertomuksiaan ja tarkkaillessani heidän toimintaansa. Kun tein havaintoja ja kävin keskustelua lasten kanssa, oli tärkeää ottaa käyttöön reflektiivinen asenne. Tavoitteena oli varmistaa, että en tulkitse lasten kertomuksia tai toimintaa omien ennakkokäsityksieni kautta. (Laine 2018, 36.)

Pyrin muodostamaan yksityiskohtaisen kuvauksen kerätystä aineistosta, jossa aineiston sisältö avautuu selkeästi. Tavoitteena oli, että lasten kertomukset ja kokemukset välittyvät mahdollisimman alkuperäisinä. Käytin paljon aikaa kerätyn aineiston lukemiseen, jotta pystyin ymmärtämään lasten ilmaisuja heidän omasta näkökulmastaan. Kun kerätty aineisto oli käyty läpi, muodostin aineistosta merkityskokonaisuuksia. Tällä tavoin tutkittava kokonaisuus hahmottui paremmin. Merkityskokonaisuuksia muodostaessa on tärkeää muistaa mitä aineistosta halutaan selvittää. Yleisesti kokonaisuuksia tarkastellaan ensin yksilöittäin, jonka jälkeen aineistot vedetään yhteen. (Laine 2018, 44–49.)

Aineistosta muodostui neljä merkityskokonaisuutta, jotka olivat osallisuuden toteutuminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, vaikutusmahdollisuudet ja yrittäjäyyskasvatuksen ymmärtäminen lasten näkökulmasta. Aineistoa kerätessäni

olin numeroinut työpajaan osallistuneet lapset, jotta pystyin muodostamaan lapsista yksilöllisiä havaintoja. Tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ollut selvittää yksilöllisiä kokemuksia, mutta tämä vaihe oli tärkeä osa tutkimusta, sillä jokainen lapsi on yksilö ja oppimistavat jokaisella lapsella ovat erilaiset. Lähdin siis tarkastelemaan merkityskokonaisuuksia ensin yksilöittäin, jonka jälkeen vedin aineistot yhteen. Aineiston yhteenvedossa pyrin löytämään samankaltaisuuksia ja mahdollisia eroavaisuuksia.

Kuva 12 Merkitysrakenteen samankaltaisuuksien hahmottaminen

Kuvassa 12 on esitetty aineistoissa toistuvia samankaltaisuuksia, jotka muodostavat yhden merkitysrakenteen, joka on osallisuus. Tein kaikista neljästä merkityskokonaisuudesta samankaltaisen käsitekartan (ks. kuva 12.) Kun kokonaiskuva kaikista merkitysrakenteista oli muodostettu, pystyin tarkastelemaan saatuja tuloksia tutkimuksen kannalta tärkeistä näkökulmista.

Aineiston perusteella huomasin, että kaikki kuusi lasta olivat innokkaita osallistumaan ja jakamaan omia ajatuksiaan. He ilmaisivat luovuutta ja uteliaisuutta

uusien ideoiden ja ratkaisujen kautta. Etenkin kaupungin suunnittelussa jokainen toi omat ideansa esille. He myös ratkaisivat erilaisia ongelmia yhdessä. Aineistosta nostan esille tilanteen missä kaikki kuusi lasta käyvät vastavuoroista ja rakentavaa keskustelua siitä, mihin jäätelökioski kaupungissa asetetaan. Keskustelussa lapset kertoivat avoimesti ideoitaan ja näkemyksiään ja ratkaisivat ongelman yhdessä.

Opinnäytetyön konkreettisena tuotoksena rakentuu toimintamalli, joka mahdollistaa lapsia osallistavan yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen Taipalsaaren Satulaivan päiväkodissa. Koko kehittämistyön ajan on ollut vahva ajatus pajatyöskentelyn käynnistämisestä päiväkodissa ja yrittäjyyskasvatuksen yhdistämisestä pajatyöskentelyyn. Kerätyn aineiston perusteella voimme todeta, että työpajojen avulla voidaan luoda innostavia, monipuolisia ja osallistavia oppimiskokemuksia lapsille. Kun lapsille annetaan mahdollisuus tehdä asioita itse ja he saavat kokeilla erilaisia asioita, lisää se heidän motivaatiotaan ja innostustaan tekemiseen. Työpajat tarjoavat kokemuksellisen oppimisympäristön, jossa lapset voivat oppia käytännön kautta. Käytännön tekeminen ja se, että lapsi saa itse suunnitella toiminnan on iso motivaation lähde lapselle.

Palvelumuotoilussa puhutaan palvelumallista, joka muodostaa palvelun ytimen ja joka käytännössä toteutetaan asiakkaille. Palvelumalli kuvaa konkreettisesti palvelun toteutuksen, sisältäen elementit ja resurssit, jotka ovat osa palvelua, sekä sen, miten vuorovaikutus palvelussa tapahtuu. Kun palvelu otetaan käyttöön, on sen tärkeää sopeutua suunniteltuun kohderyhmään ja heidän tarpeisiinsa vastaavalla tavalla. Näin varmistetaan, että kaikki tavoitetaan ja palvelu on helposti saavutettavissa ja käytettävissä kohderyhmälle. (Tuulaniemi 2016, 235–240.)

Palvelun käyttöönoton jälkeen tullaan jakamaan arvioita ja kokemuksia. Arvioinnin avulla pyritään varmistamaan, että kehitetty malli jatkaa kehittymistään ja vastaa käyttäjien tarpeita (Tuulaniemi 2016, 241). Mallin käyttöönotto on suunniteltu elokuulle 2024, jolloin uusi toimintakausi varhaiskasvatuksessa alkaa.

7.2 Tuota ja testaa / Yrittäjyyskasvatuksen mallinnus

Uudet valitut ratkaisut hiotaan nyt lopulliseen muotoon ja lopulliset päätökset viedään käytäntöön. *Tuota ja testaa*-vaiheessa hyödynnetään tarkkoja dokumentteja ja kerättyä tietoa, jotka kuvaavat ja viimeistelevät palvelukokonaisuuden. Osana viimeistelyä voidaan myös testata ja kokeilla uudistusta pilotoinnin avulla. Tässä vaiheessa luodaan myös konkreettiset mittarit ja menetelmät, joiden avulla palvelua arvioidaan ja kehitetään. (Palvelumuotoilu palo 2018.)

Henkilöstön teemahaastatteluissa ja yhteisessä keskustelussa korostui toive siitä, että yrittäjyyskasvatus on integroitu osaksi toimintaamme siten, että sitä pystytään toteuttamaan yli ryhmärajojen. Myös toive sen helppokäyttöisyydestä ja ajatuksesta liittää se osaksi ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmia olivat tärkeitä huomioita toimintamallin rakennusprosessissa.

Opinnäytetyöprosessissa tehtyjen havaintojen, henkilöstön toiveiden ja lasten antamien palautteiden perusteella toimintamalli tulee rakentumaan pääasiassa pajatyöskentelyn ympärille. Myös päiväkodinjohtaja toivoi tämänkaltaista toteutustapaa. Työpajatyöskentely vastaa kaikkiin niihin toiveisiin ja tavoitteisiin, joita prosessin aikana on noussut esille, joten tällainen toimintamalli vastaa Satulaivan päiväkodin tarpeita. Työpajojen avulla pystytään rakentamaan joka kerta uusia ja eri tavalla innostavia oppimiskokemuksia lapsille. Niissä oppiminen tapahtuu tekemisen kautta. Lasten haastatteluista ja aineistosta voidaan todeta, että tämä oli merkittävä seikka lasten oppimisen ja sitoutuneisuuden varmistamiselle. Mielekkään tekemisen kautta, jossa asiat suunnitellaan ja toteutetaan itse, vahvistetaan lasten motivaatiota ja oppimisen iloa.

Pajatyöskentelyn ajankohdat suunnitellaan aina yhdessä päiväkodin henkilöstön kanssa ja niin myös koko päiväkotitoiminta sitoutuu toteuttamaan yrittäjyyskasvatusta osana Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatusta. Toiminnan toteuttamiselle on laadittu tavoitteet ja raamit, joiden pohjalta henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa toimintaa. Toimintaa ohjaavista lomakkeista on pyritty tekemään mahdollisimman selkeitä, jotta toiminnan käynnistäminen on sujuvaa. Toive lomakkeiden helppokäyttöisyydestä nousi esiin myös yli puolen henkilöstön vastauksista. Toiminnan suunnittelu ja toteutus tapahtuu aina yhdessä lasten

kanssa. Toiminnan arviointi toteutetaan ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmiin, josta se myös siirtyy päiväkodin yhteiseen toimintakertomukseen.

YRITTÄJYYSKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Yrittäjyyskasvatus on tärkeää yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Sen avulla kehitetään taitoja ja asenteita, joista on apua tulevaisuuden työtehtävissä.

YRITTÄJYYSKASVATUS

- Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on toiminnallisuus
- Keskeistä on vahvistaa lapsen valmiuksia, joita hän tulee tarvitsemaan tulevaisuudessa
- Tavoitteena on synnyttää into uuden oppimiseen ja omien vahvuuksien tunnistamiseen
- Toiminta on lapsilähtöistä, ilmiöpohjaista, tutkivaa sekä ongelma-perustaista

MITÄ TAITOJA VAHVISTETAAN

- OMA-ALOITTEISUUTTA
- ROHKAISTAAN KOKEILEMAAN ASIOITA ITSE
- OMIA VAHVUUKSIEN TUNNISTAMISTA JA NIIDEN HYÖDYNTÄMISTÄ
- SISUKKUUTTA
- PETTYMYKSIEN SIETÄMISTÄ
- IDEOIDEN MUUTTAMISTA TOIMINNAKSI

**L
A
S
T
E
N
O
S
A
L
L
I
S
U
U
S**

LÄHTEET:
OPETUSHALLITUS 2022. MITÄ ON YRITTÄJYYSKASVATUS

LISÄTIETOA:
SARA HUTTUNEN
SARA.HUTTUNEN@EDU.XANK.FI

Kuva 13 Yrittäjyyskasvatuksen peruseriaatteet ja tavoitteet (mukaillen opetushallitus 2022. Mitä on yrittäjyyskasvatus.)

Yllä olevassa kuvassa peilataan opetushallituksen näkemyksiä siitä mitä yrittäjyyskasvatus sisältää (ks. kuva 13.) Tähän kiteytyvät tärkeimmät tavoitteet, jotka tarjoavat tukea toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle. Kuva toimii myös orientaationa esimerkiksi uusille työntekijöille, jotka perehtyvät yrittäjyyskasvatukseen. Kuva liitetään osaksi päiväkodin vuosisuunnitelmaa ja se tulee olemaan osa ryhmäkohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Ryhmäkohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin henkilöstö tekee kirjaukset, miten toimintakauden aikana yrittäjyyskasvatusta on toteutettu ja arvioitu. Toimintaa ja arviointeja peilataan kuvassa näkyviin tavoitteisiin. Ryhmäkohtaiset kirjaukset vedetään toimintakauden lopussa yhteen, ja ne siirretään päiväkodin toimintakertomukseen, jossa avautuu koko vuoden toiminnan sisältö sekä se, miten yrittäjyyskasvatusta on toteutettu Satulaivan päiväkodissa.

Henkilöstöltä uuden toiminnan käynnistäminen vaatii sitoutumista ja rohkeaa kokeilua. Pyrkimyksenä on perehdyttää koko talon henkilöstö kattavasti toiminnan käynnistämiseen. Tässä minä toimin avainhenkilönä. Päiväkodin johtaja on myös sitoutunut tukemaan toiminnan jalkauttamista, jotta prosessi saadaan sujuvasti käyntiin. Prosessin käynnistämiseksi on laadittu selkeät toimenpiteet.

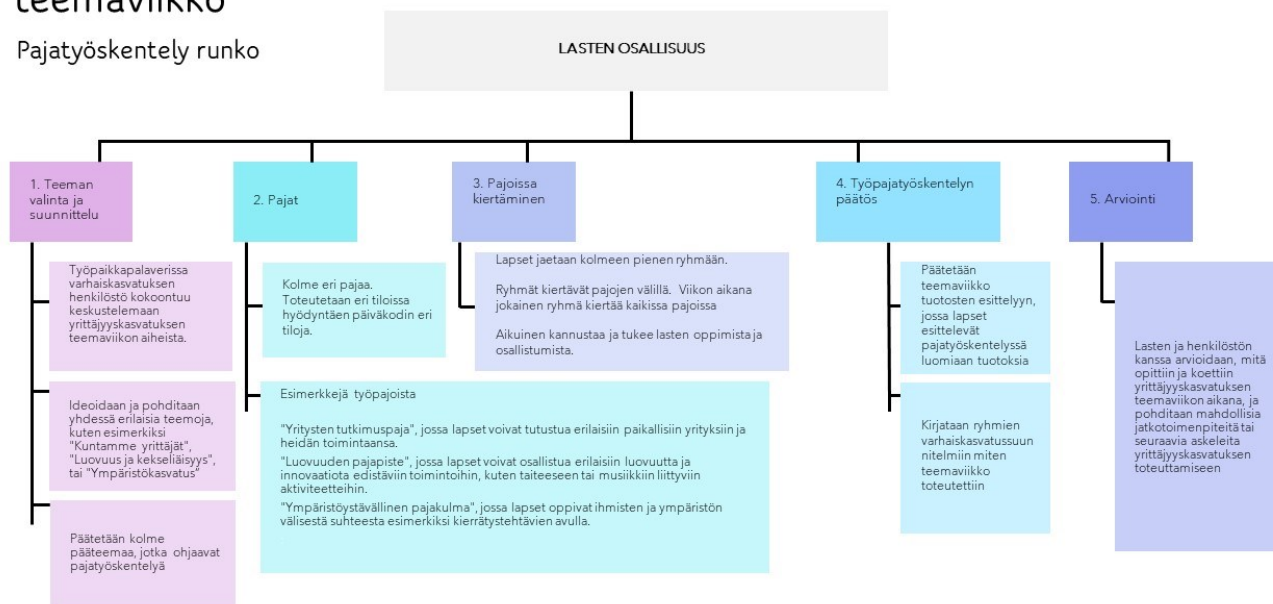
Yrittäjyyskasvatusta lähdetään toteuttamaan syksyllä 2024 pajatyöskentelyn tavoin järjestämällä yrittäjyyskasvatuksen teemaviikot. Päiväkodin lapsista muodostetaan pieniä ryhmiä, jotka koostuvat 3–5-vuotiaista lapsista ja alle 3-vuotiaista lapsista. Ryhmät tulevat kiertämään teemaviikon aikana erilaisissa työpajoissa, joissa käsitellään eri teemoja. Näiden teemojen valinnassa ja suunnittelussa hyödynnetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita sekä aiemmin toteutettujen kehittämispajojen antia. Lapsiryhmät ovat joka vuosi erilaisia, joten henkilöstö rakentaa lapsitunteuksen pohjalta lapsia palvelevan pedagogisen kokonaisuuden, jossa lapset pääsevät aktiivisesti tekemään ja suunnittelemaan toiminnan sisältöjä.

Ennen yrittäjyyskasvatuksen teemaviikkojen toteuttamista talon työpaikkapalaverissa nostetaan esille ideoita ja päätetään, mitkä teemat otetaan mukaan toteutettaviin teemaviikkoihin. Teemaviikkojen aikana lapset osallistuvat erilaisiin aktiviteetteihin ja toimintoihin, jotka on rakennettu valittujen teemojen ympärille. Päiväkodin yhtenäinen pajatyöskentely tarjoaa lapsille monipuolisen ja

kokemuksellisen tavan oppia. Lisäksi se mahdollistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen omiin oppimiskokemuksiin.

Yrittäjyyskasvatuksen teemaviikko

Pajatyöskentely runko

Kuva 14 Pajatyöskentelyn runko

Yllä esitelty kuva on esimerkkirunko, joka ohjaa ja tukee henkilöstön suunnittelutyötä yrittäjyyskasvatuksen teemaviikon toteuttamisessa (ks. kuva 14.) Pajatyöskentelyn tavoitteena on, että se toimii joustavana ja avoimena menetelmänä, joka antaa lapsille tilaa toteuttaa itseään ja mahdollisuuden rakentaa sisältöjä omien kiinnostusten ja kokemusten pohjalta. Jokainen pajatyöskentely tulee olemaan ainutlaatuinen, jossa lapset luovat ja rakentavat uudenlaista toimintaa yhdessä päiväkodin henkilöstön kanssa.

Henkilöstön tulee arvioida toimintaa aktiivisesti, sillä on tärkeää varmistaa, että toteutetut teemaviikot vastaavat lasten tarpeisiin ja mahdollistavat lasten osallisuuden toteutumisen. Arvioinnin avulla henkilöstö tunnistaa toiminnan vahvuudet ja mahdolliset kehityspaikat. Arvioinnin avulla pystytään tekemään tarvittavat muutokset ja parannukset teemaviikkojen suunnitteluun ja toteutukseen.

Syksyn 2024 suunnittelupäivässä henkilöstö perehdytetään työkalun käyttöön. Perehdytyksellä varmistetaan, että henkilöstöllä on tarvittavat tiedot ja taidot

pajatyöskentelyn suunnitteluun ja toteutukseen sekä ymmärrys, miten runkoa sovelletaan käytäntöön. Pehdytyksessä vastataan esille nousseisiin kysymyksiin ja tehdään tarvittavat muutokset työkalurunkoon. Syksyn 2024 aikana toteutetaan ensimmäinen yrittäjyyskasvatuksen teemaviikko. Työkalu ja yrittäjyyskasvatusmalli ovat joustavia, ja niitä muokataan aina lasten tarpeiden mukaan. Pehdytyksessä henkilöstölle tuodaan esille, että mallia tulee arvioida ja sitä kehitetään jatkuvasti, jotta se vastaa parhaalla mahdollisella tavalla lasten tarpeisiin ja mielenkiinnonkohteisiin.

7.3 Vastaaminen tutkimuskysymyksiin

Kehittämistyön tutkimuskysymykset olivat:

Miten työpajatyöskentely tukee lapsen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia? Millainen yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli palvelee Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatusta? Ja mitä kehitetyn yrittäjyyskasvatuksen toimintamallin toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä?

Työpajatyöskentelyssä lapsi vastasi sisällön tuottamisesta, kehittämisestä ja ideoiden rakentamisesta. Työpajoissa lapset ilmaisivat omat ajatukset, mielipiteet ja ideat. Tämä vahvisti lasten vaikutusmahdollisuuksia asioihin ja syvensi heidän tunnettansa kuulluksi tulemisesta. Yhdessä tekeminen mahdollisti yhteenkuuluvuuden ja vuorovaikutuksen rakentumisen. Työpajatyöskentelyssä lapset harjoittelivat yhdessä tekemistä ja ryhmätyötaitoja, mitkä edistivät heidän sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja.

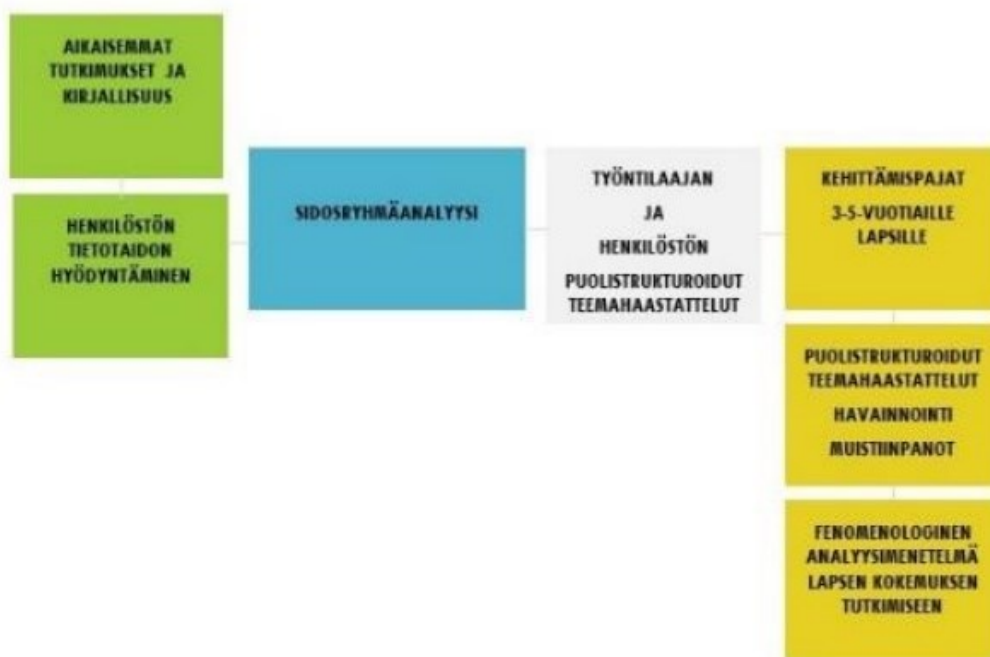
Rakensin työtämme ohjaavan raamin, joka on lapsilähtöinen ja tarjoaa monipuolisia oppimiskokemuksia yli ryhmärajojen. Se on käytännönläheinen ja se sisältää toiminnallisia elementtejä, jotka innostavat lapsia oppimaan uusia asioita. Yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli tukee lasten luovuuden ja itsenäisen ajattelun kehittymistä. Toimintamalli on joustava ja se on sovellettavissa erilaisiin varhaiskasvatusympäristöihin.

Jotta rakennettu toimintamalli tulee varmasti osaksi työtämme, henkilöstön tulee olla motivoitunutta ja sitoutunutta yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen.

Henkilöstön tulee olla valmiita tukemaan ja kannustamaan lapsia heidän yrittäjyystaitojensa kehittämisessä. Toimintamallin toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä henkilöstön välillä, avointa kommunikaatiota ja reflektiota oman toiminnan kehittämiseksi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä osassa koko kehittämistyö kootaan yhteen, tarkastellaan, miten tavoitteissa onnistuttiin ja arvioidaan kehitystyön merkitystä suhteessa teoretietoon. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatukseen.

Kuva 15 Kehittämistyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä

Kuvassa 15 kuvataan kehittämistyössä hyödynnettyjä menetelmiä. Toiminnan perustana toimi vahva ajatus lasten osallisuudesta. Koottu toimintamalli ja raamit yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen perustuvat tutkimustuloksiin ja mallin keskiössä on lasten osallisuus. Palvelumuotoilu kulki osana kehittämisprosessia

8.1 Johtopäätökset lasten kehittämispajoista, osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista

Yrittäjyyskasvatuksen kehittämispajoissa lapset pääsivät kehittämään ja toteuttamaan omia ideoitaan vapaasti. Pajojen tavoitteena oli tarjota hauskoja ja innostavia oppimiskokemuksia lapsille ja vahvistaa lasten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Lasten haastatteluissa pajoihin osallistuneet kaikki kuusi lasta kokivat osallistumisen mielekkääksi, ja heille merkityksellistä oli yhdessä tekeminen. Tärkeänä seikkana nousi toiminnallisuus ja itse tekemisen tärkeys. Kun lapsi saa kokea ja oppia itse tekemällä on hän sitoutuneempi toimintaan.

Eskel & Marttila (2013, 78–81) toteavat, että tärkeintä on antaa lapselle tilaa omien ajatusten ilmaisuun ja tarjota hänelle mahdollisuuksia vaikuttaa. Tavoitteena on, että lapsi saa tunteen siitä, että hänen mielipiteitään arvostetaan. Aikuisen rooli on merkittävä, jotta lasten osallisuus toteutuu.

Haastattelujen kautta toiminnallisuuden merkitys korostui ja etenkin lapsille tärkein eli leikki, mainittiin suurimman osan kommentteissa. Lasten näkemyksiin ja ajatuksiin tutustuttiin suoraan heidän kokemuksistaan. Haastattelujen avulla selvitettiin, millainen toiminta innostaa ja motivoi lapsia osallistumaan ja mikä taas ei. Luovat menetelmät, kuten kädentaidot innostivat lapsia, kun taas pelitilanteessa oman vuoron odottaminen saattoi viedä lapsen mielenkiinnon tekemisestä. Lisäksi haastatteluissa kuultiin lasten ideoita siitä, miten toimintaa pystytään kehittämään entistä osallistavammaksi ja mielekkäämmäksi heille itselleen. Toiminnallinen tekeminen auttoi heitä ilmaisemaan itseään vapaasti ja osallistumaan aktiivisesti toimintaan.

Yrittäjyyskasvatus avaa lapsille mahdollisuuden tutustua omiin vahvuuksiin ja tavoitteena on, että pikkuhiljaa he oppivat myös tunnistamaan niitä. Parhaimmillaan yrittäjyyskasvatus edistää lasten itsetuntemusta ja sitä kautta heidän itsetuntonsa vahvistuu. Itsetuntemus ja itsetunto ovat tärkeitä seikkoja lapsen kehityksessä ja niillä voi olla vaikutuksia lapsen tulevaisuuteen. Yrittäjyyskasvatuksen kautta lapset saavat taitoja erilaisten ongelmien ja haasteiden kohtaamiseen ja työkaluja niiden ratkaisemiseen. Näitä taitoja tarvitaan tulevai-

suudessa, jotta voimme oppia uusia asioita, muokata oppimaamme käytäntöön ja hyödyntää olemassa olevia vahvuuksia koko elämämme ajan. (YES-verkosto 2022a.)

Parkkarin (2020, 23) tutkimuksessa kuvataan yrittäjyyskasvatuksen ehjän polun rakentamista. Onkin perusteltua rakentaa johdonmukainen toimintamalli, joka tukee Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatuksen tarpeita ja siten myös jalkautuu osaksi työtä.

Peltonen ym. (2021, 8–9) toteavat, että erilaiset tutkimukset tarjoavat hyvin eriäviä näkökulmia siitä, mitkä ovat yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja miten niitä toteutetaan eri koulutusasteilla. Erilaiset näkemykset ja toteutustavat johtavat siihen, että yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiselle ei ole selkeitä ja yhteisiä linjoja ja tavoitteita.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022, 21–22.) lasten osallisuus ja sen toteutuminen nähdään tapahtuvan vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Vuorovaikutus on lähtökohta ideoiden ja ajatusten vaihdolle, jonka kautta lapsi saa kokemuksen osallisuudesta. Lasten toiminnan havainnointi antoi minulle konkreettisen kuvan siitä, miten lapset toimivat ja käyttäytyvät erilaisissa tilanteissa. Mitä tutummaksi ryhmä tuli, sitä avautuneempia lapset olivat. Myös tekemisellä oli suuri merkitys siihen, miten lapset toimivat. Kun he pääsivät tekemään, tutkimaan ja kokeilemaan, pääsi heidän mielikuvituksensa valloilleen. Havaintojen avulla sain tietoa siitä, mitkä tekijät ympäristössä tai toiminnassa saivat lapset aktiivisiksi ja innostuneiksi. Havainnointi auttoi minua ymmärtämään paremmin lasten keskinäistä vuorovaikutusta.

Lapsistrategian yhtenä tavoitteena on lisätä erilaisia keinoja, joilla voimme vahvistaa lasten osallisuutta myös tulevaisuudessa. Tutkimuksesta nousi erityisesti esille tarve aikuisten ja lasten väliselle avoimelle keskustelulle sekä ammattilaisten osaamisen kehittämiseksi, jotta lasten näkökulmat ja ajatukset saadaan esiin ja otettua huomioon. (Stenvall 2020, 37.)

Pyykkönen (2014, 26) toteaa, että osallisuus tulisi nähdä moraalisenä päätöksenä, joka heijastuu koko julkisen sektorin toimintaan. Organisaatioiden tulee

omalta osaltaan edistää ihmisten osallisuutta ja mahdollistaa heille vaikutusmahdollisuuksia. Tämä edellyttää sitä, että organisaatiot omaksuvat lähestymistavan, joka mahdollistaa asiakkaiden osallistumisen ja vaikuttamisen eri toimintoihin ja päätöksiin.

Rouvinen-Wilenius (2014, 67) tuo esiin, että osallisuutta voi myös oppia ja tavoitteena on, että siihen kasvetaan. Sen vahvistuminen tapahtuu parhaiten, kun yksilö itse kokee asiat merkityksellisiksi omassa elämässään. Osallisuuden kokemus alkaa parhaimmillaan jo lapsena, joka jatkuu läpi elämän erilaisissa ryhmissä ja heijastuu siten myös yhteiskuntaan.

8.2 Johtopäätökset työn merkityksellisyydestä

Kehittämistyön myötä Taipalsaaren kunnalle rakentui tapa toteuttaa yrittäjyyskasvatusta, joka vastaa yksikön tarpeita ja toiveita. Yrittäjyyskasvatuksen toimintamallissa on huomioitu lasten osallisuus. Työpajatoiminnan kautta lasten ideoille ja pohdinnoille annetaan tilaa sekä varmistetaan koko talon sitoutuneisuus toiminnan toteuttamiseen, koska työpajat toteutetaan koko päiväkodin voimin.

Stenvall (2020, 23) toteaa, että lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen ja sen mahdollistaminen on aikuisten vastuulla. Tutkimuksessa korostetaan, että aikuinen on lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistaja. On tärkeää, että aikuinen tiedostaa omat toimintatavat ja pyrkii sitä kautta omalla toiminnallaan luomaan sellaisen ilmapiirin, jossa lasten ja nuorten osallisuus voi toteutua mahdollisimman hyvin. Jotta lasten ja nuorten osallisuus voi toteutua, tarvitaan siihen aikuisten apua ja tukea.

Kasvattajan vastuulla työpajojen toteuttamisessa on, että kaikki ideat ja ajatukset, jotka tulevat työpajatoiminnan aikana esiin otetaan vastaan jokaiselta osallistujalta tasavertaisesti ja niitä pidetään arvokkaina. On tärkeää, että jokainen osallistuja pääsee ilmaisemaan omat mielipiteensä turvallisessa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. (Kokkonen ym. 2022, 112.)

Päiväkodin lapsiryhmien yhteistyön edistäminen, monipuolisten oppimisympäristöjen luominen ja uusien oppimistapojen löytäminen olivat keskeisiä tavoitteita. Ne nousivat esiin myös henkilöstön haastatteluista. Työpajamainen toiminta mahdollistaa eri-ikäisten lasten ja ryhmien yhteistyön sekä monipuolisten oppimiskokonaisuuksien rakentamisen.

Peltosen (2018, 51) mukaan kasvattaja vastaa kahdesta asiasta. Ensimmäkin hänellä on vastuu järjestää toiminta ja ympäristö siten, että se edistää lapsen oppimista ja kehitystä. Toiseksi kasvattajan on tunnistettava yhteiskunnan ja kulttuurin tarjoamista mahdollisuuksista ne, jotka ovat hyödyllisiä ja arvokkaita lapsen kehitykselle. Samalla hänen on kyettävä välttämään niitä asioita, jotka voivat olla haitallisia tai estää lapsen kasvua.

Mononen-Batista Costa (2022, 146) kuvaa väitöskirjassaan, että yrittäjyyskasvatus ei ole vain kasvatustilan seinien sisällä. Sen suunnittelu ja toteuttaminen hajautuvat, mikä tarkoittaa, että päätökset yrittäjyyskasvatuksesta ja sen sisällöstä tehdään eri paikoissa. Yrittäjyyskasvatus on samanaikaisesti sekä kasvatuksellinen että poliittinen projekti ja siihen tarvitaan yhtenäisyyttä.

Sommarström (2022, 84–85) toteaa, että yrittäjyyskasvatus voisi olla osa kasvatustilan ja opetusalan suunnitelmallista ja päivittäistä toimintaa, jos kasvatustilan ammattilaiset tekisivät yhteistyötä yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Hän tuo tutkimuksessaan esille, että kasvattajat kokevat, ettei heillä ole riittävästi tietotaitoa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen. Tämän vuoksi yhteistyö ja yhdessä tekeminen yrittäjyyskasvatuksen toteutuksessa voisi avata uusia näkökulmia, oivalluksia ja menetelmiä kasvattajille. Jos yhteistyö puuttuu, jää yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen ainoastaan niiden ihmisten turviin, jotka kokevat sisällöt selkeiksi.

8.3 Johtopäätökset henkilöstön osallistamisesta kehittämisprosessiin

Henkilöstön osallistaminen työn alkuvaiheessa oli tärkeä tekijä prosessin käynnistämiseksi. Henkilöstö nosti tärkeitä ideoita yrittäjyyskasvatuksen integroimisesta varhaiskasvatukseen esimerkiksi toiminnan toteuttamisesta yli ryhmärajojen sekä uudenlaista tapaa oppia. Nämä nousivat esille henkilöstön haastattelutilanteissa. Henkilöstö osaa kertoa parhaat käytännön kokemukset

ja mahdolliset työn tuomat haasteet, joten heidän mukaansa ottaminen kehittämistyöhön oli tärkeää. Kun henkilöstö on aktiivisesti alusta alkaen mukana yrittäjyyskasvatuksen kehittämisprosessissa, voidaan varmistaa henkilöstön vahvempi sitoutuminen yrittäjyyskasvatukseen toteuttamiseen myös tulevaisuudessa.

Kotterin ja Schlesingerin (2013, 3–5) artikkelissa käsitellään ihmisten reaktioita muutokseen ja mahdollisia syitä siihen. Jokainen yksilö tai ryhmä reagoi muutokseen eri tavoin. Organisaation tai työpaikan muutokset saattavat aiheuttaa osassa meistä vastarintaa. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia erilaisia keinoja, miten mahdollinen vastarinta voidaan voittaa. Artikkelissa tuodaan esille yksi yleisimmistä keinoista, joka on henkilöstön kouluttaminen tuleviin muutoksiin. On myös tärkeää tiedottaa heitä ja kuulla heidän ajatuksiaan. Tutkijat korostavat, että hyvä viestintä uusista ideoista auttaa ihmisiä ymmärtämään muutoksen tarpeen ja motivoi heitä osallistumaan muutokseen.

Henkilöstön osallistaminen rakensi vankan pohjan prosessille. Heidän tuomat ideat ja ajatukset ohjasivat kehittämispajojen suunnittelua ja tavoitteiden asetelua. Tämän lisäksi teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin perehtyminen toi arvokasta tietoa ja ymmärrystä yrittäjyyskasvatuksesta, joka oli hyödyksi kehittämistyössä. Henkilöstö toivoi toimintamallille ”punaista lankaa”, joka johdattaa toiminnan toteuttamisessa. He myös korostivat ryhmien yhteistyötä, mikä vahvisti ajatusta työpajatyöskentelyn eteenpäin viemisestä. Henkilöstöllä oli prosessin alusta asti positiivinen asenne uutta toimintaa kohtaan.

Högnabba (2008, 11) toteaa tutkimuksessaan, että henkilöstön reaktioiden havainnointi muutostilanteissa on tärkeä ja mielenkiintoinen näkökulma. Hän kuvaa, että tutkijan tulee miettiä, miten työntekijöille mahdollistetaan uusiin toimintatapoihin tutustuminen ja miten he pääsevät osallisiksi toiminnan kehittämiseen. Tutkijan on tärkeä pohtia, miten asiakkaiden näkökulmat tuodaan esille, mutta myös miettiä miten varmistetaan se, että työntekijät kokevat olevansa mukana kehittämistyössä.

Henkilöstön toiveet ryhmäraajat ylittävästä toiminnasta korostavat yhteistyön merkitystä koko päiväkodin henkilöstön välillä. Myös lasten aktiivinen rooli toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa korostui henkilöstön haastatteluissa. Nämä toiveet otettiin huomioon toimintamallin suunnittelussa.

Lyly-Yrjänäisen ym. (2023, 13, 22) tekemässä tutkimuksessa tulee ilmi, että sekä henkilöstö että työnantaja kokevat henkilöstön osallisuuden mahdollistamisen työn kehittämisessä tärkeänä, sillä sen kautta varmistetaan henkilöstön jatkuvaa oppimista ja kehittymistä.

9 POHDINTA

Yrittäjyyskasvatus, sen tarkasteleminen ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa on ajankohtainen aihe monestakin syystä. Kun puhutaan nykypäivän työelämästä, joka on nopeasti muuttuva ja vaatii meiltä paljon, voimme yrittäjyyskasvatuksen avulla valmistaa lapsia ja nuoria tulevaisuuden työelämään, joka edellyttää meiltä itsenäistä ajattelua, ongelmanratkaisukykyä ja oma-aloitteisuutta. Yrittäjyyskasvatuksen avulla voidaan edistää lasten innovatiivisuutta ja luovuutta. Varhaiskasvatuksessa voidaan kannustaa ja tukea lapsia keksimään uusia ideoita, kokeilemaan ja testaamaan niitä rohkeasti ja oppimaan virheistä.

Lackéus (2015, 35) toteaa raportissaan, että vaikka yrittäjyyskasvatuksen myönteisistä vaikutuksista opiskelijoihin ja yhteiskuntaan on runsaasti todisteita, on tärkeää muistaa, että tämä ala on vasta alkuvaiheessa kehityksessään. Yrittäjyyskasvatus nähdään innovatiivisena, mutta marginaalisena pedagogisena lähestymistapana, joka herättää paljon kiinnostusta, mutta myös hämmennystä eri sidosryhmien keskuudessa. Edessä on valtava työ, jos haluamme tarjota laadukasta yrittäjyyskasvatusta laajalle ihmisjoukolla maailman koulutusjärjestelmissä. Matka kohti tällaista valtakunnallista tavoitetta on vielä pitkä ja vaatii paljon kehitystyötä ja yhtenäisiä linjauksia.

Tärkeää on muistaa, että yrittäjyys ei rajoitu vain liiketoimintaan tai yrityksen perustamiseen. Se voi olla myös asenne elämään, jossa korostuu itsenäinen ajattelu, vastuunottaminen ja oma-aloitteisuus. Tällainen asenne on hyödyll-

listä opettaa lapsille ja nuorille heidän kasvaessaan ja kehittyessään. Parhaimmillaan yrittäjyyskasvatuksella voi olla positiivinen vaikutus meidän yhteiskuntaamme. Yrittäjyyskasvatus tulisi integroida osaksi varhaiskasvatuksen monialaista oppimiskokonaisuutta. Ihanteellinen tavoite olisikin, että yrittäjyyskasvatus saataisiin osaksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja sen toteuttamiselle rakennettaisiin selkeät toimintaa ohjaavat tavoitteet.

Yrittäjyyskasvatus liittyy moniin eri oppimisenalueisiin ja laaja-alaisen osaamisen taitoihin. Varhaiskasvatuksessa on kaikki mahdollisuudet toteuttaa yrittäjyyskasvatusta ja yhdistää siihen eri oppimisenalueita ja tätä kautta tukea lapsen monialaista oppimista. Mahdollistamalla yrittäjyyskasvatuksen toteutumisen laajalti myös varhaiskasvatuksessa voimme rakentaa eheän oppimispolun lapselle, joka kulkee varhaiskasvatuksesta koulutaipaleelle asti.

9.1 Toteutustavan arviointi

Palvelumuotoilu oli avain käyttäjälähtöisen palvelun kehittämisessä, joka todella palveli asiakasta. Prosessin aikana sekä asiakkaiden että henkilöstön tarpeiden ja toiveiden ymmärrys syveni merkittävästi. Alussa kartoitettiin kaikki olemassa oleva tieto, mikä antoi minulle arvokasta tietoa henkilöstön ajatuksista, toiveista ja odotuksista. Erityisesti palvelun pääkäyttäjiltä eli lapsilta kerätty tieto oli korvaamatonta. Palvelumuotoilun visuaalisuus ja konkreettiset ratkaisut auttoivat hahmottamaan ideoita ja ratkaisuja prosessin edetessä. (Mäkinen 2018, 39–53.)

Kalliomeri ym. (2022, 8–9) toteavat, että lapsikeskeisessä palvelumuotoilussa keskiössä on lapsi ja hänen tarpeensa, toiveensa ja kokemuksensa. Lapsikeskeisen palvelumuotoilun avulla pystyin ymmärtämään paremmin lapsen yksilöllisiä tarpeita ja suunnittelemaan palveluita, jotka vastaavat heidän tarpeisiinsa. Lapsikeskeinen palvelumuotoilu tarjosi hyvät lähtökohdat toimintamallin kehittämiseen.

Alusta alkaen lapset otettiin aktiivisesti mukaan suunnitteluun ja päätöksentekoon. Lasten osallistuminen kehitystyöhön auttoi tunnistamaan ja löytämään toimivat ratkaisut. Heidän mielipiteensä ja ideat huomioitiin prosessin eri vai-

heissa. Palvelumuotoilu mahdollisti leikin ja luovuuden integroimisen prosessiin. Lapsikeskeisen palvelumuotoilun avulla suunniteltiin toimintamalli, joka on toteutettavissa käytäntöön. Toimintamallissa ja sen toteuttamisessa tulee huomioida leikin merkitys, joka jäi kehittämistyössä vähäiseksi. Uskon, että tähän vaikutti työpajojen rajallinen aika ja se, että pajat keskittyivät tulevaisuuden kaupungin rakentamiseen ja valmiilla tuotoksella leikkiminen jäi prosessista puuttumaan.

Lähtökohtaisesti työpajatoiminta on sopiva kaiken ikäisille lapsille, mutta niiden ohjaaminen vaatii ammattitaitoa. Onnistuminen työpajan tavoitteissa edellyttää ohjaajalta tietotaitoa osallistujien tarpeista ja lähtökohdista sekä ymmärrystä innostavien ja opettavaisten oppimisympäristöjen rakentamisesta. (Stenvall 2020, 25–26.)

Tong ym. (2011) ovat tunnistaneet työpajojen haasteita. Yksi merkittävä on resurssien käyttö. Työpajojen suunnittelu ja niiden toteuttaminen vaativat paljon aikaa ja aiheuttavat mahdollisesti erilaisia kustannuksia. Työpajat tulee myös suunnitella aina etukäteen, mutta niiden lopputulosta ei voi ennustaa. (Kokkonen ym. 2022, 99.)

Oma koulutukseni varhaiskasvatuksen opettajana oli merkittävä voimavara kehittämistyössä, samoin kuin osallistuminen oman työyhteisön kehittämiseen. Lisäksi kehittämispajoihin osallistuneet lapset olivat minulle entuudestaan tuttuja, mikä loi heti alusta alkaen tutun ja luottamuksellisen ilmapiirin kehitystyölle. Työpajatyöskentelyssä minulla oli oman koulutuksen kautta hankittua osaamista lähestyä toimintaa lapsilähtöisesti. Uskon, että tämä näkyy myös työn lopputuloksessa ja saaduissa tuloksissa.

Hirsjärvi ym. (2009, 213.) toteaa, että havainnointimenetelmää arvostellaan eniten sen suhteen, että vieras havainnoija saattaa muuttaa havainnoitavien käyttäytymistä tai toimintaa, joten koska olin jo entuudestaan tuttu lapsille, havainnoinnin toteuttamiselle oli erinomaiset lähtökohdat.

9.2 Tutkimusmenetelmien arviointi

Työn tuotoksena syntyi lapsia osallistava yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli Taipalsaaren kunnalle. Vaikka yrittäjyyskasvatusta ja sen vaikutuksia on tutkittu jonkin verran, jäi varhaiskasvatus monissa tutkimuksissa pimentoon. Yrittäjyyskasvatuksen ajatusta pyritään jalkauttamaan osaksi opetuskokonaisuuksia ja sitä kautta tavoitellaan eheän polun rakentamista. Ei kuitenkaan tulisi unohtaa varhaiskasvatusta, jossa rakennetaan pohja lapsen oppimiselle.

Henkilöstön haastatteluihin osallistui yhteensä 36 päiväkodin työntekijää, joista jokainen on varhaiskasvatuksen ammattilainen. Työn alkuvaiheessa henkilöstön haastattelut olivat tärkeä osa prosessia. Henkilöstö nosti tärkeitä ideoita yrittäjyyskasvatuksen integroimisesta varhaiskasvatukseen, jotka nousivat esille haastattelutilanteissa. Henkilöstö on se, joka pystyy jakamaan parhaat käytännön kokemukset ja mahdolliset haasteet, joten heidän mukaansa ottaminen kehittämistyöhön oli tärkeää. Koen myös, että kun henkilöstö oli aktiivisesti osana yrittäjyyskasvatuksen kehittämisprosessia, loi se vahvemman sitoutumisen henkilöstölle yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen myös tulevaisuudessa.

Lasten toiminnan aktiivinen havainnointi työpajoissa ja toiminnan ohella toteutetut haastattelut antoivat arvokasta tietoa siitä, millainen toiminta vahvistaa ja tukee lasten osallisuutta. Lasten vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden mahdollistaminen työpajoissa oli merkityksellistä. Hyödynnettyjen menetelmien avulla rakentui käsitys toiminnasta, joka edistää lasten osallisuutta ja on lasten mielestä mielekästä. Työpajatyöskentelyssä lapset saivat mahdollisuuden omien ideoiden ilmaisuun ja he pääsivät osallistumaan toiminnan suunnitteluun, mikä edisti heidän osallisuuttaan varhaiskasvatusympäristössä.

Stenvall (2020, 28) toteaa, että lasten vastaukset ja kysymykset saattavat tarvita aikuisen tulkintaa. Mitä nuorempi lapsi on, sitä enemmän tarvitaan aikuisen tulkintaa. Aikuiselta vaaditaan aktiivista osallistumista keskusteluun ja kykyä heittäytyä lapsen maailmaan. Keskustelua voi tukea jatkokysymyksillä. Kysymyksiä ei tarvitse suunnitella etukäteen vaan niitä voi esittää keskustelun edetessä. On tärkeää, että lapsi määrittelee sen, mihin keskustelu suuntaa.

Avoimilla ja mahdollisimman selkeillä kysymyksillä lapset voidaan rohkaista osallistumaan keskusteluun.

Laine (2018, 35–36) kuvaa, että tutkijan tulee kyseenalaistaa jokainen tekemänsä tulkinta ja asettaa ne kriittisen tarkastelun alaiseksi. Kaikki tulkinnat punnitaan huolellisesti. On tärkeää, että tutkija havaitsee omassa ajattelussaan olemassa olevia ennakkoluuloja, jotta hän pystyy tarkkailemaan näiden ennakkoluulojen vaikutuksia tehtyihin tulkintoihin.

Lasten haastattelut ja osallistuva havainnointi olivat hyödyllisiä menetelmiä kehittämistyössä. Ne mahdollistivat syvällisen ymmärryksen rakentamisen lasten ajatuksista, tarpeista ja toiveista sekä ne auttoivat minua suunnittelemaan toimintaa, joka todella tukee ja vahvistaa lasten osallisuutta. Fenomenologisen menetelmän avulla pystyin syventämään ymmärrystäni siitä, miten lapset hahmottavat työpajojen eri teemojen käsitteitä ja miten he voivat osallistua aktiivisesti yrittäjäyyskasvatuksen kehittämiseen.

Laine (2018, 36–37) korostaa sitä, että tutkijan on tärkeää omaksua reflektiivinen asenne, jotta hän voi välttää juuttumista omiin kokemuksiin ja ajatuksiin tutkimuksen aikana. On tärkeää pystyä kyseenalaistamaan olemassa olevat mallit ja teoreettinen tausta, kun yritetään ymmärtää, miten joku toinen henkilö näkee ja kokee asiat.

9.3 Eettisyys ja luotettavuus

Kun tutkitaan lapsia, on äärimmäisen tärkeää varmistaa koko tutkimusprosessin ajan, että tutkimus on lapsiystävällinen ja eettinen. Lapsen osallistumisen tulee olla mukavaa ja jokapäiväistä sekä lapselta tulee pyytää suostumus ennen tutkimukseen osallistumista. Lapsen huoltajille tulee lähettää tiedote, jossa kysytään lupa ennen kuin lapsi otetaan mukaan kehittämistyöhön. On myös tärkeää sovittaa aineistonkeruu lapsen ajattelua tukevaksi ja huomioida lapsen kehitystaso sekä itseilmaisun tyyli ja määrä. (Aarnos 2018, 175.)

Kehittämistyötäni varten minun tuli hakea tutkimuslupaa Taipalsaaren kunnalta, jonka hyväksyi sivistystoimenjohtaja. Tutkimusluvasta toimitettiin kopio myös Satulaivan päiväkodinjohtajalle. Tutkimuksessa on noudatettu eettisiä

periaatteita, kuten esimerkiksi vapaaehtoinen osallistuminen tutkimuksen eri vaiheisiin, suostumuslomakkeiden hankkiminen ja yksityisyydensuojan varmistaminen. Kaikkia tutkimukseen osallistuvia henkilöitä on kohdeltu oikeudenmukaisesti ja heidän henkilökohtaisia tietojaan on käsitelty luottamuksellisesti. Luotettavuuden varmistamiseksi tutkimusmenetelmät suunniteltiin huolella. Tämä sisälsi selkeän tutkimussuunnitelman ja -menetelmien kuvauksen, aineistonkeruun ja analyysin systemaattisen toteuttamisen sekä tulosten rehellisen ja avoimen raportoinnin.

Opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnissa keskeistä on systemaattinen ja johdonmukainen työskentely läpi prosessin. Erityisesti havainnointimetoja hyödynnettäessä tilanteiden tallentaminen valokuvoin voi lisätä havaintojen kirjaimisen luotettavuutta. (Vilkkä 2021, 186–187.)

Työpajoihin osallistuvien lasten huoltajille lähetettiin tiedote, jossa avattiin työpajojen tarkoitusta ja pyydettiin suostumusta ottaa lapsi mukaan kehittämispajoihin. Tiedotteessa on tärkeää avata riittävän tarkasti se, mihin tietoa kerätään ja käytetään (Vilkkä 2018, 170). Opinnäytetyön aikana kerätty tietoa ja materiaali jää työntilaajalle. Missään opinnäytetyönvaiheessa henkilöiden nimiä tai tietoja ei julkaista, jotta osallistujia ei voida tunnistaa. Kuvia otettiin vain tuotetuista töistä ja työpajoista niin, että lapset eivät näkyneet kuvissa. Koko opinnäytetyöprosessin ajan huolehdittiin siitä, ettei osallistuvien henkilöiden tietoja julkaista.

Havainnot kerätään huolellisesti ja kunnioittaen ihmisten yksityisyyttä ja tietosuoja. Tutkijan tulee varmistaa, että havaintoja tehdessä noudatetaan asianmukaista lainsäädäntöä. Kun opinnäytetyöprosessi on saatu päätökseen, havainnot ja niihin liittyvät muistiinpanot hävitetään asianmukaisesti. Työpajoihin osallistuvien lasten anonymiteetti turvataan tutkimuksen aikana, sen jälkeen ja heidän henkilöllisyytensä pysyy suojattuna kaikissa tutkimuksen vaiheissa (Vilkkä, 2018, 170–171.)

9.4 Jatkokehittäminen

Yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksia tulevaisuudessa voidaan tutkia pitkällä aikavälillä. Selvittämällä esimerkiksi miten varhaiskasvatuksessa ja koulutaipaleella opitut taidot ja asenteet vaikuttavat lapsen myöhempään elämään ja uravalintoihin. Tutkimuksessa voisi seurata yrittäjyyskasvatukseen osallistuneita lapsia vuosien ajan ja arvioida heidän saamiaan valmiuksia tulevaisuuden työelämään. Tutkimuksien lisääminen tällä saralla toisi meille arvokasta tietoa siitä, miten varhaiskasvatuksessa ja koulutaipaleella mahdollistettu yrittäjyyskasvatus vaikuttaa yksilön kehitykseen ja yhteiskuntaan laajemmin vai vaikuttaako se mitenkään.

Rakentamani yrittäjyyskasvatuksen malli tulee osaksi meidän työyhteisöämme ja sen kehittämistyö jatkuu edelleen. Vaikka malli on valmis, testaaminen ja käyttöönotto tapahtuu syksyllä 2024. Malli on rakennettu työtä ohjaavaksi raamiksi, jota on tarkoitus muokata ja kehittää koko ajan. Toimintamalli on idea, jota jatkojalostetaan tekemisen kautta. Toiminnan ja tekemisen kautta ideoita ja palautetta kerätään ja ne jaetaan muiden kanssa. Sitä kautta idea kehittyy entisestään. (Bosch-Salonen 2020, 117).

LÄHTEET

- Aarnos, E. 2018. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 174–189.
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Avola, P. & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus- positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. BEEhappy Publishing.
- Bosch-Salonen, N. 2020. Case: Design & ProtoLab – kouluviihtyvyyttä muotoiluajattelua hyödyntäen. Teoksessa Korhonen, T. & Kangas, K. (toim.) Keksimisen pedagogiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–120.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–92.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–51.
- Euroopan komissio. 2012. Yrittäjyyskasvatus koulussa Euroopassa. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://publications.europa.eu/resource/cellar/992a2ad8-dac8-11e5-8fea-01aa75ed71a1.0015.01/DOC_1 [viitattu 10.4.2023].
- Hautanen, J. 2018. Sidosryhmäanalyysin 5 vaihetta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.juttahautanen.fi/sidosryhmanalyysin-5-vaihetta/> [viitattu 11.2.2024].
- Hietala, O., Kinnunen, S., Kauppila, R. & Karjalainen, J. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta: Osallisuuden, oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollisuuksia. THL työpäpaperi 26/2018. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137261/URN_ISBN_978-952-343-088-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 7.2024].
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Häyhtiö, T., Kyhä, H. & Raikisto K.-L. 2017. Palvelumuotoilu asiakkaiden osallistamisen keinona. Teoksessa Pohjola, A., Kairala, M., Lyly, H. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveyspalveluissa. 85–109.
- Högnabba, S. 2018. Muuttaako asiakkaan puhe työkäytäntöjä. Tutkimus Bikva-arviointimenetelmän vaikutuksista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.179072?sid=4639252983> [viitattu 31.3.2024].

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). E-kirja. Saatavissa: <https://www.finna.fi/Record/hurma.73867/TOC> [viitattu 22.4.2023].

Johansen, V. 2018. Innovation Cluster for Entrepreneurship Education. ENRI - Research Report 01/2018 Revised edition. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://www.ostforsk.no/wp-content/uploads/2018/01/201801_Innovation_Cluster_for_Entrepreneurship_Education_Revised_edition.pdf [viitattu 11.2.2024].

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Oy.

Kallinen, K. & Pirskanen, H. 2022. Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetaelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> [viitattu 23.3.2024].

Kallio, K., Kalliomeri, R., Mettinen, K. & Stenvall, E. 2022. Myönteisesti tunnistettava varhaiskasvatus. Teoksessa Kataja, E. (toim.) Lumoudu lapsesta. Artikkeleita arkipedagogiikasta. Hämeenlinna. 82–100.

Kalliomeri, R., Mettinen, K., Ohlsson, A.-M., Soini, S. & Tulensalo, H. 2022. Lapsikeskinen palvelumuotoilu. Pelastakaa lapset. Suomen uusiokuori Oy. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2022/05/03151611/lapsikeskeinen_palvelumuotoilu.pdf [viitattu 22.4.2023].

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 17–67.

Kattilakoski M., Kervinen, K., Harilahti-Juola, V. & Kurikka, P. 2022. Hyvä elämä maaseutukunnissa – osallisuuden ja yhteiskehittämisen avaamia näköaloja kestävään hyvinvointiin ja kuntien älykkääseen sopeutumiseen. *Focus localis* 4, 50 nro 4. 24–40.

Kesämaa, H. 2021. Yhteiskehittämisen perusta. Teoksessa Kesämaa, H. & Mattila, M. (toim.) Ideariihi häkkäys jamit. Yhteiskehittämisen opas opettajille. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 6–15.

Koivisto, M., Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun bisneskirja. Alma Talent Oy.

Kokkonen, H. & Reijonen, H. 2022. Työpajatyöskentelyn hyödyntäminen kuluttajien osallistamisessa: tarkastelussa jätteiden lajittelua helpottavien ratkaisujen ideointi. *Alue ja ympäristö* 51(1), 95–115. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/113495/71646> [viitattu 30.3.2024].

Kotter, J. & Schlesinger, L. 2013. Choosing Strategies for Change. Harvard Business Review. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://projects.iq.harvard.edu/files/sdpfellowship/files/day3_2_choosing_strategies_for_change.pdf [viitattu 1.2.2024].

Kyrö, P. 2004. Yrittäjyyskasvatus ammattikasvatuksen kentässä: –murroksien kautta integroitumiseen. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 6(1), 45–63. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/115074> [viitattu 30.11.2023].

Kälviäinen, M. 2014. Muotoiluajattelua vai muotoilutoimintaa. Teoksessa S. Miettinen (toim.) Muotoiluajattelu 2014. Teknologiateollisuus ry. 30–49.

Lackéus, M. 2015. Entrepreneurship360 background paper What, Why, When, How. Entrepreneurship in education. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oecd.org/cfe/leed/BGP_Entrepreneurship-in-Education.pdf [viitattu 1.2.2024].

Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkita? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine, V. (toim.) Ikkunoita tutkimus metodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–50.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsen, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Suomen Varhaiskasvatus, 16–40.

Lyly-Yrjänäinen M., Selander, A. & Alasoini, T. 2023. Jatkuva oppiminen työorganisaatiossa. Mitkä keinot ovat tärkeitä ja miten oppiminen toteutuu? Työterveyslaitos. Helsinki. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146293/TTL-978-952-391-094-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 31.3.2024].

Mononen-Batista Costa, S. (toim. Paakkari, A., Guttorm, H., Ikävalko, E., Kurki, T., Pyykkönen, M. & Vaahtera, T.) 2022. Yrittäjyys tyhjänä merkitsijänä- Tiedon ja subjektiivisen tuotanto yrittäjyyskasvatuksessa. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/234cbd40-08d6-4673-9289-507e61fb07d5> [viitattu 31.3.2024].

Mäkinen, M. 2018. Palvelumuotoiluajattelemalla paremmaksi? Opas järjestö- ja yhdistystoimijoille. Bookcover Oy.

Opetushallitus. 2022. Mitä on yrittäjyyskasvatus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-yrittajyyskasvatus> [viitattu 10.4.2023].

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf [viitattu 13.4.2023].

Opetusministeriö. 2004. Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80387/opm18.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 13.4.2023].

Palvelumuotoilu Palo. s.a. Palvelumuotoilu. Ihmislähtöistä palveluiden ja liiketoiminnan kehittämistä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/palvelumuotoilu/> [viitattu 21.5.2023].

Palvelumuotoilu Palo. 2023. Palvelumuotoilun menetelmä. Sidosryhmäkartta. Blogi. Päivitetty 20.2.2023. Saatavissa: <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/blogi/palvelumuotoilun-menetelma-sidosryhmakartta/> [viitattu 14.1.2023].

Palvelumuotoilu Palo. 2018. Palvelumuotoiluprosessin vaiheet. Blogi. Päivitetty 8.12.2018. Saatavissa: <https://www.palvelumuotoilupalo.fi/blogi/palvelumuotoiluprosessin-vaiheet/> [viitattu 11.2.2024].

Parkkari, P. 2020. Yrittäjyyskasvatuksen ”ehjän polun” rakentuminen yrittäjyyskasvatuksen strategioissa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 22(4), 10–26. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/101397> [viitattu 30.11.2023].

Pelastakaa lapset. 2023. Lapsilta opittua. Kehittämisprosessi lapsikeskeisen palvelumuotoilun keinoin. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.pelastakaa-lapset.fi/lapsilta-opittua/lapsilta-opittua/lasten-kanssa-kehittaminen/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/kehittamisprosessi-lapsikeskeisen-palvelumuotoilun-keinoin/> [viitattu 21.1.2024].

Peltonen, J. 2018. Pedagoginen suhde ja vastuu kasvatuksessa. Teoksessa Saukkonen, S. & Moilanen, P. Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia 76. 45–60. PDF-tiedosto: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/80228/978-952-5401-80-6_jyx.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 1.4.2024].

Peltonen, K., Niiranen, S., Ikäheimonen, T., & Oikkonen, E. 2021. Katsaus suomalaisen yrittäjyyskasvatustutkimuksen nykytilaan ja tulevaisuuden suuntiin. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 23 (1), 4–26 PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/107441/62831> [viitattu 1.4.2024]

Pyykkönen, A. 2014. Oivalluksesta osallisuuteen- Sallin matkassa. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 22–32. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.yhdistysyhteisyo.fi/assets/files/sites/6/2017/06/oSallisuuden-j%3%A4ljill%3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf> [viitattu 28.3.2024].

Päiväkoti Satulaiva. 2023. Pedagoginen suunnitelma. Päiväkotimme oppivana yhteisönä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://satulaiva.edu.taipalsaari.fi/pedagoginen-suunnitelma/p%3%A4iv%3%A4kotimme-oppivana-yhteis%3%B6n%3%A4> [viitattu 7.1.2024].

Ruokonen, I. 2020. Varhaiskasvatuksen taidekasvatus- Leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää. Varhaiskasvatuksen opettajien liitto. PDF-tiedosto.

Saatavissa: <https://www.vol.fi/uploads/2020/02/de8a96fe-varhaiskasvatuksen-taidekasvatus-suomi-low.pdf> [viitattu 8.5.2023].

Rouvinen-Wilenius, P. 2014. Kohti osallisuutta - mikä estää, mikä mahdollistaa Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 51–68. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.yhdistusyhteistyö.fi/assets/files/sites/6/2017/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljiill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf> [viitattu 24.3.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_2.html [viitattu 14.1.2024].

Sirelkhatim, F. & Gang, Y. 2015. Entrepreneurship education: A systematic literature review of curricula contents and teaching methods. *Cogent Business & Management* Volume 2. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/23311975.2015.1052034?needAccess=true> [viitattu 14.1.2024].

Stenvall, E. 2020. Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa. Osa 2: Osallisuuden toteutuminen lapsistrategian valmistelussa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Helsinki. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162605/STM_rap_2020_39_Lasten_osallisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 25.3.2024].

Sommarström, K. 2022. Teachers' practices of entrepreneurship education in cooperation with companies. Lappeenranta-Lahti University of Technology LUT. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://lutpub.lut.fi/bitstream/handle/10024/163763/Kaarina%20Sommarstrom_A4.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 1.4.2024].

Taipalsaaren kunta. 2023. Palvelut. Kasvatus- ja koulutus. Perusopetus. Opetussuunnitelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.taipalsaari.fi/fi/Palvelut/Kasvatus-ja-koulutus/Perusopetus/Opetussuunnitelma> [viitattu 7.1.2024].

THL. s.a. Sosiaalisen kuntoutuksen opas. Yhteiskehittäminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/yhteiskehittaminen> [viitattu 7.1.2024].

Tuulaniemi, J. 2016. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum Pro.

Uusiautti, S. 2019. Tunnista vahvuutesi ja menesty. Helsinki: Kirjapaja.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2018. Havainnot ja havainnointimenetelmät tutkimuksessa. Teoksessa Raine, V. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. 156–171.

Wenström, S. 2022. Kaikilla vahvuuksilla. Opas laajan vahvuusnäkökuvan käyttöön opetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

YES-verkosto. 2022a. Yrittäjyyskasvatus. Selviytymisopas päättäjille. WWW-dokumentti. <https://yesverkosto.fi/materiaalit/yrittajyyskasvatuksen-selviytymisopas-paattajalle> [viitattu 22.4.2023].

YES-verkosto. 2022b. Yrittäjyyskasvatuksessa nuorta kannustetaan löytämään omat vahvuutensa – sama koskee myös kuntia, uskotaan Etelä-Savossa. WWW-dokumentti. Päivitetty 16.8.2022. Saatavissa: <https://yesverkosto.fi/yrittajyyskasvatuksessa-nuorta-kannustetaan-loytamaan-omat-vahvuutensa-sama-koskee-myos-kuntia-uskotaan-etela-savossa#:~:text=Yritt%C3%A4jyyskasvatuksen%20ehj%C3%A4%20polku%20tarkoittaa%2C%20ett%C3%A4%20kunnassa%20on%20mallinnettu%2C,pyrit%C3%A4%20n%20kehitt%C3%A4m%C3%A4n%20sit%C3%A4%20miten%20yritt%C3%A4jyytt%C3%A4%20opetetaan%20ja%20opitaan>. [viitattu 30.11.2023].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Yrittäjämäiset valmiudet (Opetushallitus 2022.)

Kuva 2. Mukailten Shierin osallisuuden tasomallia (Leinonen 2013, 23.)

Kuva 3. Prosessikuvaus opinnäytetyön etenemisestä

Kuva 4. Mukailten Design Concilin Tuplatimanttia (Koivisto ym. 2019, 43.)

Kuva 5. Tulevaisuuden piirroksia

Kuva 6. Kierrätyspeli

Kuva 7. Kaupungin rakennus käynnistyi

Kuva 8. Lasten valmis tuotos ”Tulevaisuuden Taipalsaari”

Kuva 9. Yhteenvedo lasten työpajoista

Kuva 10. Näyttely päiväkodilla lopputuotoksesta

Kuva 11. Sidosryhmäanalyysi

Kuva 12. Merkitysrakenteen samankaltaisuuksien muodostaminen

Kuva 13. Yrittäjyyskasvatuksen peruseriaatteen ja tavoitteet (mukai-
kailten opetushallitus 2022. Mitä on yrittäjyyskasvatus.)

Kuva 14. Pajatyöskentelyn runko

Kuva 15. Kehittämistyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä

Arvoisa vastaanottaja, olen sosionomi (YAMK) opiskelija Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta. Koulutuksen yhtenä osana on opinnäytetyön tekeminen. Toteutan opinnäytetyöni Taipalsaaren kunnan varhaiskasvatukseen Satulaivan päiväkotiin. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kehittää Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatusta yhdessä lasten kanssa ja luoda pysyvä toimintamalli, jonka mukaan lapset nähdään aktiivisina toimijoina yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa ja sen kehittämisessä.

Opinnäytetyö toteutetaan lasten kehittämispajoina. Jokaisella pajalla on oma teemansa ja toiminnan rakentumista ohjaa vahvasti lasten tarpeet. Lasten työpajoissa edetään paja kerrallaan oppien uutta toinen toisiltamme. Työpajojen lopputuotoksena rakentuu myös tulevaisuuden kuva Taipalsaaresta. Lasten tekemästä lopputuotoksesta on lupa tulla mitä vain.

Opinnäytetyön materiaalia kerätään työpajoista havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten kanssa. Kerään työpajoista materiaalia myös kuvaamalla toimintaa ja syntyneitä tuotoksia. Kehittämispajojen tavoitteena on löytää uusia ratkaisuja toteuttaa yrittäjyyskasvatusta ja kehittää lapsia osallistavaa toimintaa ja rakentaa niiden pohjalta yrittäjyyskasvatuksen toimintamalli Taipalsaaren kunnalle. Kehittämispajojen sisältö pohjautuu yrittäjyyskasvatuksen toiminta-ajatukseen.

Opinnäytetyön aikana kerätty tietoa ja materiaali jää työntilajalle. Missään opinnäytetyövaiheessa henkilöiden nimiä tai tietoja ei julkaista, jotta osallistujia ei voida tunnistaa. Kuvia otetaan vain tuotetuista töistä ja työpajoista niin, että lapset eivät näy kuvissa. Koko opinnäytetyöprosessin ajan huolehditaan siitä, ettei osallistuvien henkilöiden tietoja julkaista. Suostumuslomakkeet hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyöprosessin päätyttyä.

Kiitos yhteistyöstä ja opinnäytetyöni mahdollistamisesta!

Yhteistyö terveisin

Sara Huttunen

esahu006@edu.xamk.fi

SUOSTUMUSLOMAKE HUOLTAJILLE

Lapseni saa osallistua Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan (YAMK) Sara Huttusen opinnäytetyöhön, jossa kehitetään Taipalsaaren kunnan yrittäjyyskasvatusta

___/___ 20___
Päivämäärä Paikka

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____